

96u87pvp4p

8

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Bildaktiviteter i förskolan som en metod för hållbar utveckling

Iman Ahmad

2012

Examensarbete, Avancerad nivå (yrkesexamen), 30 hp
Didaktik
Läroprogrammet

Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Elisabeth Björklund

Ahmad Iman (2011): *Bildaktiviteter i förskolan som metod för en hållbar utveckling*. Examensarbete i didaktik. Lärarprogrammet. Akademin för Utbildningsvetenskap och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Undersökningen syftar till att undersöka hur en hållbar utvecklingsstrategi kan tillämpas i förskolan genom bildverksamheten. Litteraturen som publicerats de sista tio åren visar en ökande medvetenhet hos pedagoger och forskare om förutsättningar och behov av att arbeta med hållbar utveckling i förskolan. Undersökningen fokuserar på det inflytandetrymme som barnet får i förskolan och hur barnet påverkas av den sociala omgivningen inom bildverksamheten. Dessutom har betydelsen av bildverksamheten för barns lärande undersökts. Metoderna som använts är observation under pågående bildaktivitet och intervjuer med förskollärare.

Observationerna visar variation av pedagogiska metoder och möjligheter i förskolan. Det är viktigt att nämna att det inte är bara det ekonomiska bidrag som förskolan får av kommunen, som spelar roll i denna variation utan också pedagogernas engagemang, initiativ och utbildning som avgör hur verksamheten ordnas, planeras, och genomförs i förskolan.

Resultatet av observationer och intervjuer visar att bildaktivitet kan vara en metod som utvecklar förskolan hållbart. Detta beror på att genom utförandet av bildaktiviteter uppfylls flera förutsättningar för en hållbar utveckling såsom integrationen mellan språk och matematik, barns integration i dess sociala omgivning, och förstärker barnets relation till naturen.

Nyckelord: bildskapande, diskussion, förskolan, hållbar utveckling, identitet, inflytande, inlärning, kommunikation, kreativitet, kunskap, samarbete

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	3
Tidigare forskning	3
Den sociala omgivningens struktur och funktion	3
Perspektiv på pedagogiken som en konstruktiv roll	4
Bildaktivitet i olika pedagogiska arbetsätt	5
Olika former av bildverksamheten	8
Samlingen	8
Ateljéverksamhet	9
Temaarbete	9
Bildaktivitetens roll i identitetsskapandet	9
Bildens betydelse för barns lärande	10
Metod	12
Val av metod	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Val av förskolan	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Observationer	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Resultat och analys	15
Den pedagogiska planeringen och genomförandet av bildverksamheten	15
Utvidga barnets inflytande	16
Möjligheten för undersökning och prövning	17
Barnets intresse som en utgångspunkt	17
Samarbete mellan förskolan och samhällets institutioner	19
En gemensam verksamhet	19
Att använda naturens resurser	20
Det pedagogiska mötet med barnets bildskapande	21
Den pedagogiska dokumentationen av bildverksamheten	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Dokumentationen en process i tre steg	22
Bildverksamhetens betydelse för barnets identitet	23
Bildverksamhet och kultur	26
Bildverksamhets betydelse för barnen i särskilda behov	27
Bildverksamheten som förvarar miljön	29
Ekologi	30
Ekonomiska och lönsamma lärometoder	31
Diskussion	32
Bildverksamhets planering och genomförande i förskolan	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Ledarens funktioner	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Temaarbetet utifrån de intervjuade förskolläraernas perspektiv	Fel! Bokmärket är inte definierat.
En jämförelse mellan tema och projektarbete	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Dokumentations betydelse för det pedagogiska bildarbetet	36
Det pedagogiska samtalet	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Bildverksamhetens betydelse för barnets lärande och identitet	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Bildaktivitet utvecklar fantasi	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Media kanaler som en kommunikationsmetod	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Visualisera matematiska begrepp	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Möjligheten att integrera olika kunskapsämne genom bildaktiviteten	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Bildaktivitetens betydelse för kommunikationen mellan kulturer	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Bildaktivitetens betydelse för barnen i särskilda behov	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Slutord ..... **Fel! Bokmärket är inte definierat.**

Referenser..... 44

Inledning

Hållbar utveckling är ett ideologiskt sätt att arbeta som innebär att olika verksamheter i samhället utförs utifrån ett demokratiskt perspektiv, där individens inflytande förstärks och konsolideras i relation till den sociala omgivningen. Enligt Skolverkets publikation, *Hållbar utveckling i skolan* (Skolverket, 2002) användes begreppet hållbar utveckling första gången 1980 av International Union for Conservation of Nature. Ett hållbart utvecklingsperspektiv innebär att samhällets problem, förutsättningar och behov inte är isolerade från varandra. Därför kräver lösningen av problem en medvetenhet om att samhällets ”ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden och processer är integrerade – de är varandras förutsättningar och stöd.” (SOU 2004:104 s 10).

Det pedagogiska fältet spelar en betydelsefull roll för att behandla samhällets ekonomiska, sociala, och kulturella frågor utifrån individens relation till naturen och till sin sociala omgivning. (SOU 2004:104) anser att en kontinuerlig utveckling av båda sociala och ekonomiska fältet förutsätter att bevara naturens resurser och etablera nya strategier för att kunna utveckla dessa resurser.

Genom verksamheten i skola och förskola utformas nya uppfattningar och idéer. De aktiviteter i förskolan som utgår från en hållbar utvecklingsstrategi enligt SOU 2004:104 innebär att skapa en inlärningsmiljö där barnet utvecklar sina kunskaper, genom att vara delaktigt och genom samspel med sin grupp lösa problem. Utifrån de gemensamma aktiviteterna i förskolan är det viktigt att barnen får möjlighet att uttrycka sin åsikt, och lära sig kritisera andras åsikter samt lyssna på dem och respektera dem. Betydelsen av att inlärnings processer som sker under förskolans verksamheter och utgår från ett hållbart utvecklingsperspektiv, ligger i att detta kan utvecklas vidare i skolans område. SOU 2004:104 påpekar att under 2004 presenterade Skolverket den nationella utvärderingen av förskolan. En väsentlig konklusion som utvärderingen betonade är ”att inflytande är ett prioriterat område i många lokala planeringsdokument för förskolan” (SOU 2004:104 s 79). Ett problem enligt Skolverket är emellertid att målet att förverkliga barnets möjlighet för inflytande hindras på grund av stort antal barn i gruppen samt att det inte är lätt att hitta metoder som kan förstärka barnets inflytande. Således betonar Läroplan för förskolan (Lpfö 98) (Skolverket, 2010) betydelsen av barnets inflytande och anger flera mål som förskolan ska sträva efter som att barn

- utvecklar sin förmåga att uttrycka sina tankar och åsikter och därmed få möjlighet att påverka sin situation,
- utvecklar sin förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar och för förskolans miljö, och
- utvecklar sin förmåga att förstå och att handla efter demokratiska principer genom att få delta i olika former av samarbete och beslutsfattande.

(Skolverket 2010, Lpfö98 sid 12)

Målen som läroplanen nämner innebär att barnet inte utvecklar sin identitet i en isolerad miljö, utan detta sker genom samspel med andra deltagare i dess sociala omgivning. Detta medför att förskolan ska sträva efter att skapa gemensamma aktiviteter som ger möjlighet att uppfylla målen som nämndes ovan ur Lpfö 98.

De möjligheter som interaktion i den sociala omgivningen skapar är obegränsade. Lindahl (2002) beskriver relationen mellan fantasi och verklighet som innebär att fantasin berikas av ökade erfarenheter. Enligt Lindahl etableras fantasiförmågan genom att både kognitiva och emotionella processer integreras för att kunna tolka händelser och företeelser i omgivningen. Detta innebär att upplevelser och erfarenheter som individen tillägnar sig genom samspel med sin sociala omgivning, är den som utgör fantasin. Relationen mellan fantasi och verklighet beskrivs i Häikiös (2007) modell och kallas för skapandecirkeln. Den beskriver hur fantasin gestaltas i verkligheten samt hur det som sker i verkligheten berikar fantasin.

Detta innebär att upplevelser, kunskaper och erfarenheter som förmedlas av omgivningen bearbetas av individens känslor och tankeprocesser innan de lagras inom individens inre själv. Skapandecirkels beskrivning av hur den mottagna informationen bearbetas, motsvarar konstruktivismperspektivet som innebär ”att individen inte passivt tar emot information utan själv genom sin egen aktivitet konstruerar sin förståelse av omvärlden” (Säljö, 2000, sid 56)

”Lärande uppstår ur det samspel som sker mellan individen, hennes närmaste och genom utbyte i den sociala och kulturella situationen” (SOU 2004:104, s 64). Att i en viss kontext genomföra inlärningsprocesser som utgår från ett hållbart utvecklingsperspektiv innebär alltså, enligt utredningen, att kunskaper och erfarenheter utbyts och tillägnas i interaktion med den sociala omgivningen. Lpfö 98 i sin tur framhåller betydelsen av den sociala kontexten för barnets lärande. Läroplanen anför i sin beskrivning av lärande och utveckling att det är väsentligt att utveckla barnets förmåga att förstå sig själv och upptäcka andras tankar. Därför är det viktigt att berika förskolans verksamheter med gemensamma aktiviteter som väcker barnets intresse att lära och utvecklar barnets skapande förmåga. Ett exempel på en sådan aktivitet är att avbilda en barnbok. Denna aktivitet innebär att förskolläraren läser en barnbok för barnen och visar bilderna som boken innehåller. Efter detta börjar barnen diskutera händelser som berättelsen består av, och hur dessa händelser ska gestaltas genom bildskapande. Barnen bestämmer vilka material vill de använda och hur. Gestaltning sker genom att måla, bygga med lera, träslöjd, eller klippa och klistra. Genom en kollektiv verksamhet blir deltagarnas ”erfarenheter, intressen, behov och åsikter” (Lpfö 98, s 9) en utgångspunkt för diskussion, där barnet utvecklar sin förståelse för mångfald och lär sig respekt för andras olika kulturer, religioner och språk.

Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka hur bildverksamhet i förskolan kan vara en metod som etablerar och förankrar den värdegrund som hållbar utvecklingen utgår från. Detta kräver att fokusera på hur bildverksamheten planeras och genomförs i förskolan och hur denna bildverksamhet i sin tur påverkar barnets lärande och identitet.

Frågeställningar:

- Hur planeras och genomförs bildaktiviteter i förskolan?
- Hur kan bildaktiviteter bidra till barns lärande och identitetsutveckling?

Tidigare forskning

I det följande avsnittet presenteras urval av forskning som beskriver hur relationer och kommunikation fungerar inom den sociala miljön. Jag har valt att presentera denna forskning eftersom planering och genomförande av den bildverksamhet som undersöks i detta arbete, sker i en social omgivning. Därtill är det viktigt att undersöka denna sociala omgivning eftersom det är i denna miljö som bildverksamheten sker. I sin tur påverkar bildverksamheten utvecklingen av barnets identitet och lärande.

Den sociala omgivningens struktur och funktion

”Pedagogiken är kontakten mellan människorna som skall präglas av ömsesidig värme och spontan nyfikenhet för varandra och omvärlden” (Häikiö, 2007, sid 39). Vidare förklarar Häikiö att de relationer som skapas av ett samspel mellan föräldrar, barn och pedagoger förstärker barnets identitetsutveckling.

Kommunikationen mellan barnet och andra individer i dess sociala omgivning, skapar ömsesidig förståelse för varandras uppfattningar och åsikter. Konst bidrar till att förstärka denna kommunikation därför att den enligt Barnes(1994) är en process genom vilken barnets erfarenheter och upplevelser uttrycks. Dessutom uppfyller konsten barnets behov att upptäcka och uppfinna. Denna betydelse innebär att bildaktivitet som t.ex. målning och träslöjd, är några av de konstformer som kan tillämpa hållbar utveckling i förskolan.

Barnets förståelse av andras åsikter gör att barnet utvecklar sin identitet enligt Malaguzzi (Karlsson,1998). Detta medför att det är av betydelse att studera hur kommunikationsprocesser ser ut, hur de uppstår, vilka faktorer som utvecklas och vilka faktorer som hindras samt vilka komponenter den sociala omgivningen består av.

Elin Lundin (2004) presenterar två olika paradigmen som analyserar det sociala fältet. Det första är ”definitionsparadigmet med Weber som förebild. Det innebär att sociala förändringar i omgivning och händelser styrs av individens viljor. . Det andra är det sociala faktaparadigmet med Durkheim som förebild” (Lundin, 2004 s 24). Det innebär att samhällets strukturer, som omfattar normer, värderingar, regler, och traditioner, har makt att behärska individens tankar

och perspektiv. Därför är det viktigt att studera samhällets sociala byggnad utifrån dessa strukturer.

Syftet att uppfylla en hållbar utveckling i förskolan, kräver att fokusera på hur beteenden uppstår och vilka konsekvenser de får. Beteenden som avser att uppfylla ett visst mål, kallas för handling enligt Weber (1922/1983:17) och som återges av Lundin (2004). Däremot kallas beteenden som sker på grund av en aktion, en reaktion. Händelseutveckling mellan aktionen och reaktionen beskrivs av stimulus respons psykologisk teori. Teorin beskriver hur ”beteende (respons) är relaterad till händelser och situationer (stimuli) i individens miljö”
<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/s-r-psykologi>

Handlingar som utförs av individer definieras olika enligt målet för dessa handlingar. Weber återges av Lundin (2004) kallar handlingar som är medvetna och avser att bekräfta eller strida mot andras handlingar, för sociala handlingar, därför att dessa handlingar utgår från individers interaktion med sin omgivning. När handlingarna inte utgår från individers initiativ utan blir bara ”en ren reaktion på andras handlande” (Lundin, 2004, sid 25), kallas de för icke sociala handlingar. Ett exempel på denna icke sociala handling är imitation, enligt Weber (1922/1983:17) därför att den inte utförs med avsikten att styra händelser och initiativ inom den sociala omgivningen (Lundin).

Genom att förklara skillnaden mellan begreppen barns kultur och barnkultur beskriver Sparrman (2002) hur barnets deltagande i dess sociala omgivning kräver att barnet får inflytandetrymme, att barnets vilja och initiativ stimuleras och utvecklas.

Barnkultur innebär litteratur, teater, spel som produceras av vuxna och inriktas mot barn. Däremot skapas barns kultur enligt Sparrman (2002) när den sociala omgivningen utvidgar barnets utrymme för inflytandet och inte hämmar barnets initiativ och skapande. James, Jenks och Prout (1998) anför att barnets inverkan på den sociala omgivningen inte enbart begränsar barnet i att uppföra sig på ett sätt som följer regler och passar seder och tradition, utan denna omfattar också barnets ”transformering och motstånd”(Sparrman, 2002, s.13). Författaren menar att barnets initiativ och vilja att skapa något nytt och att förändra är den som bidrar till att barnet påverkar sin sociala omgivning.

Perspektiv på pedagogiken som en konstruktiv roll

Häikiö(2007) presenterar Fabbis teori som innebär att vuxna spelar en väsentlig roll i att berika barnets sociala omgivning. Denna roll innebär att genom den vuxnes kommunikation med barnet skapas ett samspel där båda partners uppfattningar och upplevelser återskapas. För att kunna utveckla barnets identitet och lärande utifrån arbetet med bildframställningar krävs det enligt Malaguzzi, återges av Häikiö (2007), att pedagogen tar hänsyn till tre faktorer. Det första är att barnen får bra och tillräcklig information och råd om material som ska användas. För det andra är det viktigt att strukturera rummets inredning på ett sätt som inbjuder barnet till aktiviteten och gör det lätt för honom/henne att själv ta materialet. Det tredje och som är väsentligt är att pedagogen har en omfattande kunskap om materialets funktioner och

egenskaper och hur det påverkar bildarbetet. Pedagogens kunskaper om materialet inriktar pedagogens val av material på ett mer användbart sätt. Detta innebär att pedagogen som är medveten om materialets basstruktur och hur det behandlas, har förmågan att guida barnet och kan förklara för honom/henne hur materialet hanteras och till vad det kan användas.

Bildaktivitet i olika pedagogiska arbetsätt

I ett samhälle där utvecklingen går framåt, har kunskaper haft ett enormt värde, något som kan medföra ”att den som har kunskap kan skaffa sig privilegier av olika slag” (Säljö, 2000 s102). Detta perspektiv utgår från ett ensidigt tankesätt som innebär, att den som har mer kunskap är den som har rätt att styra och kontrollera verksamheten, och bortser från andra aktörers förmågor och möjligheter. I vissa fall kan den utbildning som pedagogen har bli ett instrument för en pedagogik med auktoritära inslag.

Karlsson (1998) beskriver skillnaden mellan Herbert Read och Gertz Z Nordströms perspektiv i fråga om den pedagogiska rollen vad gäller bildverksamheten i förskolan. Nordström invänder mot den auktoritära förmedlingspedagogiken där läraren är den som styr och behärskar barnets process och som avser att försöka omvandla det abstrakta till det konkreta, med andra ord gestalta sina tankar.

Han kritiserar även Reads perspektiv som innebär att barnets identitet utvecklas utan det pedagogiska ingripandet. Enligt Read är upplevelser och erfarenheter som barnet får av naturen en tillräckligt lärorik kontext för att stödja barnets inlärningsprocess. En gemensam punkt mellan Reads och Nordströms pedagogiska perspektiv är ”engagemang för mångfalden och pluralism” Karlsson (1998, s 32). Detta innebär att både Read och Nordström tror på betydelsen av att ha flera uppfattningar som berikar den sociala kontexten. Men hur kan mångfalden komma till uttryck inom inlärningsmiljön? Enligt Nordström skapas en mångfaldig inlärningsmiljö genom att polarisera inlärningskontexten. Detta innebär att det i en gemensam dialog kan ges uttryck för motstridiga åsikter och idéer, och då kan diskuteras och argumenteras. Syftet att ge barnet möjligheten att undersöka och upptäcka, att fundera och dra slutsatser samt att reflektera, förutsätter att barnen får tillräcklig med tid av förskollärare (Häikiö, 2007).

För att inlärningsprocesser ska ges möjlighet att utvecklas av materiella redskap förutsätts ett pedagogiskt bidrag. ”En oproblematiserad inställning till estetiska uttrycksformers betydelse för lärande ” (Häikiö, 2007, s 35) kallas av Lindström för den naiva hypotesen. Enligt Lindströms beskrivning av detta begrepp som Häikiö (2007) presenterar, innebär hypotesen att arbetet inom en viss miljö med estetiska material sker spontant utan att utgå från syftet att utveckla barnets kognitiva och sociala förmåga.

Enligt Säljö(2000) är det en stor skillnad mellan kunskapstagande i hemmiljö och skolans miljö, därför att möjligheten för utforskande och observation i hemmiljö är större än i skolans miljö. Detta medför betydelsen av att pedagogen i förskolan skapar en inlärningsprocess som tar hänsyn till barnets upplevelser som tillägnas i hemmiljön. Enligt Säljö är

informationsförmedling i skolan dekontextualiserad, med andra ord sker den i ett sammanhang som utgår från schemats krav och ämnets förutsättningar och skiljer sig från sammanhanget som barnet upplever. Detta sätt att förmedla informationen motsäger läroplanens mål som innebär att ” Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iakttä, samtala och reflektera.” (Lpfö 89 s 6). Detta innebär att lärandet sker inom ett sammanhang som utgår från barnets intresse och nyfikenhet.

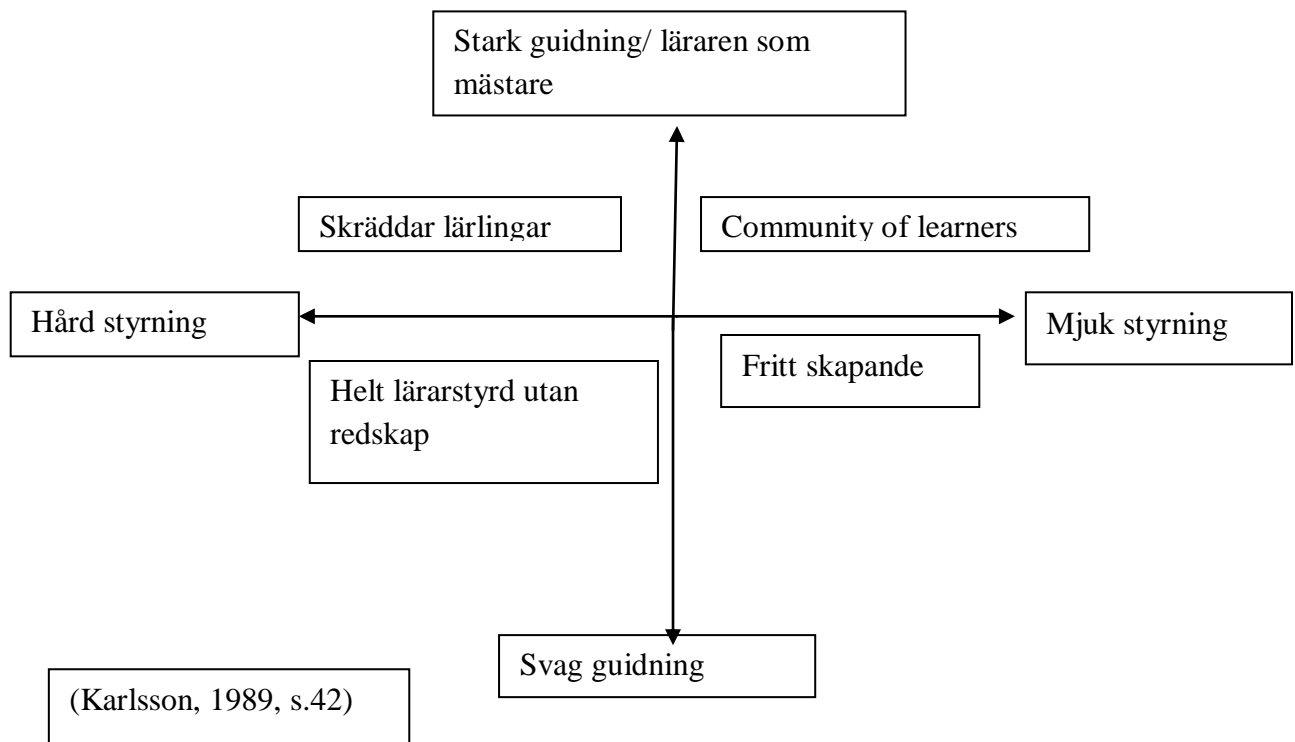
Genom sin upplevelse av världens fenomen och företeelser skapar barnet en viss hypotes som utgår från barnets befintliga erfarenheter och kunskaper. Enligt Malaguzzi återges av Häikiö (2007) är området för utforskande där diskussionen sker mellan pedagogen och barnen en metod genom vilken barnet tillägnar sig kunskaper. I Häikiö (2007) presenteras ett exempel som Malaguzzi gett på hur utforskandet sker i en inlärningsinstitution. Pedagogen och barnen utförde först ett experiment då pedagogen visade barnen hur regnbågen skapas ”genom experimenterande med ljus” (Häikiö, 2007, sid 91). Efter en viss tid hämtade pedagogen föremålen som behövdes för att utföra experimentet och lät barnen utföra experimentet själva. Det var svårt för barnen att komma ihåg hur det utfördes, men barnen försökte några gånger genom att placera föremålen på ett passande sätt så att de kunde få en regnbåge utifrån vattendroppar. Då sade förskolläraren ingenting om hur föremålen skulle placeras, utan hon lämnade dem att försöka själva. Detta innebär att barnen fick ett utrymme för inflytande då de hade möjlighet att försöka, pröva och välja själva, något som innebär att de fick möjlighet att upptäcka, utforska, skapa uppfattningar och strukturera idéer. Genom dessa föregående processer prövade barnen sina tidigare hypoteser, vidare innebär att hypotesen bekräftas eller motsägs. Barnets initiativ och strävan att utveckla sina kunskaper är ett aktivt deltagande som motsvarar konstruktivismen vilket innebär att ”individerna inte passivt tar emot information utan själv genom sin egen aktivitet konstruerar sin förståelse av omvärlden” (Säljö 2000 sid 56).

Syftet att barnen själva når kunskaper kräver att pedagogens roll utgår från två olika perspektiv som enligt Karlsson (1998) kompletterar varandra. Det första är guidningsperspektivet som innebär att först börja med att utmana barnens tankar och idéer kring ett visst motiv. Vidare krävs det att dialogen sker mellan ledaren och gruppen och mellan deltagarna själva om hur aktiviteten ska ske och vad det är som krävs och hur verksamheten kan utvecklas. Det andra perspektivet, det styrande innebär att kontrollera vem som ska ”ta initiativ till aktiviteten”(Karlsson, 1998, sid 41). Hur aktiviteten genomförs. Vem som bestämmer att målet av aktiviteten har nåtts och att den är klar.

Det är väsentligt att aktörernas vilja, uppfattningar och mål uttrycks inom en kontrollerad och styrd verksamhet och detta är vad det andra perspektivet, styrningsperspektivet omfattar. Den styrande uppgiften som ledaren har, behöver inte utgå från den auktoritära pedagogikens perspektiv utan kan genomföras på ett sätt som garanterar maktfördelning mellan alla deltagande aktörer där de kan medverka även om det är pedagogen som vägleder. När guidning sker med en stor ”grad av styrning” (Karlsson, 1998 s 41), innebär detta att begränsa möjligheten för barnet att pröva och experimentera. Däremot växer området för

experimenterande inom kontexten där graden av guidning är lägre, eftersom att mindre guidning ger barnet möjligheten att försöka om och om igen och att lära sig av misslyckande.

Relationen mellan guidning och styrning beskrivs av Barbara Rogoff (1992) och återges av Karlsson (1998). Relationen dem emellan tar sin form av fyra axlar som är: stark guidning, svag guidning, hård styrning, och mjuk styrning. Mellan stark guidning och mjuk styrning ligger området som kallas för "community för learners" (Karlsson, 1989, s. 42). Inom detta område sker en social interaktion mellan pedagogen och barnet som medför ett utbyte av erfarenheter och kunskaper. Detta innebär att alla deltagare vuxna och barn lär av varandra och är beroende av varandra. Figuren nedan gestaltar Rogoffs (1992) teori och visar hur det pedagogiska arbetssättet avgörs av i hur hög grad guidning och styrning används i barnens inlärningsmiljö

Figur 1: Pedagogiskt arbetssätt; relation mellan guidning och styrning

Inlärningsprocessen förutsätter motivation och inte informationsförmedling. Piagets syn på lärandet som presenteras av Säljö (2000) betonar barnets färdighet att själv nå kunskapen genom att upptäcka, utforska och uppfatta. Kunskaper ska inte presenteras i en färdig förpackning till den lärande utan det är pedagogens roll att utvidga barnets kunskapsområde genom att utföra en verksamhet som utgår från barnets nyfikenhet och intresse. Större möjligheter till inflytande är väsentligt för kognitiva processer, därför att det innebär att den lärande har möjligheten att "göra erfarenheter som korrigerar ens världsbild" (Säljö, 2000, s

60). För att kunna förtydliga inflytandets betydelse för barnets prestation är det viktigt att fokusera på hur individen agerar vid yttre påverkan från sin omgivning.

Olika former av bildverksamhet

I det följande avsnittet presenteras en kort beskrivning av olika aktiviteter i förskolan som skapar möjligheter för bildskapande. Jag har valt att presentera samling, ateljéverksamhet, och temaarbete, eftersom de här tre verksamheterna är planerade av pedagoger i förskolan, Innan presentationen av dessa verksamheter är det viktigt att förklara att bildverksamheten omfattar allt arbete som utförs med färger, pennor, papper, ståltråd, lera, legobitar, tyg, gips och så vidare. Detta område kallas enligt Häikiö (2007) för grafisk framställning.

Samlingen

Att utgå från barns tankar och förslag är enligt Häikiö (2007) en huvudkomponent som etablerar den demokratiska inlärningsmiljön. Samling är en aktivitet genom vilken barnens tankar och idéer frigörs och som i sin tur kan vara en utgångspunkt för ett nytt projekt, vidare förklarar Häikiö att samlingen blir en givande lärometod genom att dela barnen i smågrupper. Detta medför att pedagogen har ett omfattande perspektiv på hur gruppens verksamhet utvecklas. Och att barnen har möjlighet att undersöka andra gruppers verksamhet. Dessutom har barnen möjlighet att i lugn och ro, bekanta sig med och utforska material och omgivning.

En gemensam verksamhet innebär möjligheten att ömsesidigt utbyte sker mellan barnets intresse och nyfikenhet och pedagogens syfte ”att bevaka att arbetet verkligen leder till ett fördjupat arbete” (Häikiö, 2007 sid 55). Variationen som förskolans verksamheter omfattar, attraherar barnen och uppmuntrar dem att flytta från en aktivitet till annan, enligt Häikiö (2007). Detta kräver att pedagogen försöker att uppmuntra barnet att fortsätta sitt arbete och fokusera på det. Varje dag sker nya händelser och utifrån dem förnyar barnet sina kunskaper och utvecklar sina erfarenheter enligt Rogoffs teori om mikrogenetiskt lärande (Häikiö, 2007). Således utgör de upprepade samlingstillfällena en resurs som utvecklar barnets erfarenhetsområde.

Samlingen kan vara en aktivitet som lär barnet att tänka ”cirkulärt” (Häikiö, 2007, s. 57). Detta sker genom två processer den första är att barnet får en överblick om hur dagen ser ut, hur den börjar och hur den slutar. Den andra är att ” låta barnen återberätta ” (Häikiö, 2007 s. 57) vad som hände förut och vad som kan ske i framtiden. Dessa två processer som det cirkulära tänkandet består av, sker genom en dialog mellan pedagogen och barnen. Framgång med denna dialog kräver enligt Häikiö (2007) att pedagogen använder öppna frågor, därför att denna sort av frågor utvidgar diskussionen och inte stänger den med ja eller nej svar. Dessutom ökar öppna frågor barnens initiativ och deltagande i verksamheten.

Betydelsen av detta cirkulärtänkande betonas av Fabbi och presenteras av Häikiö (2007) som anser att det innebär att det ansluts till ett ekologiskt tänkande. Enligt NE beskrivning är begreppet ekologisk något ”som befinner sig i eller medför ett harmoniskt samspel mellan

organismerna och deras miljö”

http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/sve/ekologisk?i_h_word=ekologisk På det sättet underlättar det cirkulära tänkandet som barnet får genom samlingen, barnets integration i sin miljö. Detta tänkande går alltså hand i hand med ett hållbart utvecklingsperspektiv.

Ateljéverksamhet

Flödet av bilder i massmedia som barnet mottar i sin omgivning, kan försvaga barnets tillit till sig själv enligt Malaguzzi återges av Häikiö (2007) därför att när barnet jämför sina bilder med massmedia bilder ”upplever sina egna bilder som ofullkomliga” (Häikiö 2007 sid 90). Därför är det viktigt enligt Malaguzzi att skapa en miljö där barnet kan pröva sina möjligheter att utveckla färdigheten att gestalta sina idéer och åsikter genom bildaktivitet. Ateljén kan vara verksamheten som stödjer och förstärker barnets imaginära förmåga.

Betydelsen av ateljén ligger i att den skapar en miljö där barns bilder och kreativitet visas upp och presenteras inom ” den större visuella kultur som barn lever i” (Sparman, 2002, sid 23). Arbetet som ateljérista innebär samarbete med andra pedagoger som jobbar i förskolan anför Häikiö (2007). Detta innebär också att uppgiften som ateljérista omfattar olika ämnesområden som matematik och språk.

Temaarbete

Enligt Lilian Katz återges av Häikiö (2007) är temaarbetets syften är att utveckla barnets förmåga att söka kunskaper självständigt. Bildaktivitet inom ett arbetstema utvidgar barnets föreställningsförmåga och utvecklar tankesätt hos barnet. Temaarbete är en verksamhet som visar det pedagogiska engagemanget att utföra en inlärningsprocess som kombinerar ”natur, samhälle, och kultur” (Häikiö, 2007 sid 145). Temaarbetet innebär att utföra varierande och integrerade aktiviteter för att kunna utforska ett visst område. Genom att utgå från ett visst kunskapsområde eller ett visst problem sätter både pedagogen och barnen grunderna för arbetsformer inom temaarbetet. Det som underlättar barnets engagemang i verksamheten är att arbetstema väljs utifrån barnens intresse och nyfikenhet. När temaarbetet kartläggs och planeras, får detta en tydlig struktur, något som förstärker pedagogens beredskap att svara på barnens olika funderingar och förslag vilket även kan komma att förändra temaarbetets förlopp enligt Häikiö (2007). Inflytande sker ömsesidigt mellan deltagarna i denna aktivitet, genom att barnens tankar och behov blir en utgångspunkt för valet av tema. Därefter vägleds arbetet av pedagogens anvisningar som avser att leda barnets sökande efter kunskaper, inom temats ram. Utifrån deltagandet i temaarbetet får barnet en fördjupad uppfattning om material som används och på vilket sätt de används.

Bildaktivitetens roll i identitetsskapandet

Bildaktiviteter som individen genomför är en metod genom vilken individer återskapar sin identitet, enligt Göthlund (1997) och återges av Sparman (2002). Enligt

subjektspositioneringsteorin som presenteras av Sparrman är identitet inte något som individen får, färdig strukturerad medfött utan det är något som utgörs av individens samspel med sin sociala omgivning. Sparrman förklarar vidare att individen bygger sin identitet genom att placera sig själv och andra i olika sociala lägen. Positionering av individen till sig själv och andra kan vara motsägelsefull. Detta skapar en varierande maktbalans mellan individer i ett socialt sammanhang, där graden av makt och inflytande som individen får avgörs av hur individerna samspelar med varandra.

Förskolans sociala kontext omfattar varierande känslor, uppfattningar och idéer som behöver förmedlas till aktörerna och utvecklas vidare. De materiella redskap som bilder, kriterior, papper, penslar och lera kan vara semiotiska system enligt Löfstedt (2001). Genom användning av tecken, färger, och former, sker en ömsesidig interaktion mellan förskolans sociala aktörer. Där utbyter de information och erfarenheter. Därför kallas dessa redskap enligt Löfstedt (2001) för kulturella redskap. Konstens värde utgår enligt Lars Lindström från att gestaltande skapar ett meningsfullt och lärorikt sammanhang där möjligheten för diskussion, analys, utvärdering och utbyte av erfarenhet och kunskaper är tillgänglig.

Bildens betydelse för barns lärande

Ett bildperspektiv som gestaltar människans kognitiva processer och avslöjar sitt "mentala liv" (Säljö, 2000 s 50) inte är bekräftad av allas syn på lärande. Enligt behaviorismens¹ perspektiv som presenteras av Säljö, anser de att det är omöjligt att visualisera det abstrakta och göra det konkret. Däremot återger Löfstedt (2000), Linds och Åsens åsikter som innebär att visuella teckensystem som bokstäver eller symboler, och bilder som föreställer föremål och uppfattningar är metoder som utvecklar barnets inlärningsprocess. Detta sker enligt Löfstedt genom att bilden stödjer barnets färdighet att förstå och uppfatta hur företeelser sker och vad de består av, dessutom stödjer bilden barnets initiativ att upptäcka föremål i sin omvärld. Bilden utvecklar med andra ord barnets perceptuella färdighet. Den pedagogiska medvetenheten, är enligt Malaguzzi i Karlsson (1998) väsentlig för att kunna utföra en bildträning som skapar ett "rörligt och konstruktivt tänkande" (Karlsson, 1998, sid 30). Malaguzzi menar att genom bilden har barnet möjlighet att rekonstruera och omorganisera sina tankar. Dessutom är bilden en möjlighet att uttrycka känslor, beskriva och gestalta dem och allt detta stimulerar skapande och kreativitet hos barnets tänkande enligt Malaguzzi (Karlsson, 1998).

Många forskare anser att bilden är en metod genom vilken individen etablerar sin kunskap inom området, enligt Karin Becker (1998) återges av Sparrman (2002). Visuellt begrepp är ett begrepp som beskrivs av Becker och innebär att miljön där föremål, företeelser, seder och regler visualiseras är en miljö där kunskaper och erfarenheter konsolideras. Med andra ord

---

¹ "en riktning inom psykologin lanserad av amerikanen John B. Watson i början av 1900-talet. Enligt denna var bl.a. medvetandet, tankar, motiv och känslor omöjliga att studera vetenskapligt, och psykologin borde inriktas mot det yttre omedelbart iakttagbara beteendet, dvs. psykologin borde vara en s.k. beteendelära".

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/lang/behaviorism>

innebär det visuella kulturbegreppet ”relationen och förhållandet mellan seende och kunskap och på det meningsskapande som äger rum där” (Sparrman, 2002 s 32). Vidare presenterar Sparrman diskussionen mellan forskarna om vilket fält som är det mer betydande för en meningsskapande process, den visuella eller den lingvistiska. Diskussionen visar motsägelsefulla åsikter om betydelsen av både lingvistiska och visuella processer men den som är intressant är Mitchells (1995) åsikt som presenteras av Sparrman (2002). Den innebär att det som är viktigt är att studera relationen mellan båda fälten och fokusera på hur de påverkas av varandra, om de kompletterar eller motsäger varandra.

Säljö (2000) påpekar att människor reproducerar kunskaper och med hjälp av olika tekniker skapar de olika sociala organisationer. Detta ”leder till varierande behov, kunskaper och färdigheter, vilket i sin tur leder till olika typer av lärande” (Säljö, 2000, s 157). Detta lärande sker genom ”både verbal och icke verbal kommunikation” (Häikiö 2007 s 57) mellan pedagogen och barnen samt mellan barn och barn. Detta innebär att kommunikationsprocesser sker genom olika metoder. Den verbala metoden är en av dem och den innebär muntligt och skriftligt språk. En annan metod som kommunikationen sker genom är den icke verbala och detta innebär gestaltning av idéer och känslor genom användning av andra redskap än de verbala, som foto, lera, målning, legobitar, musik, och dans.

Fördelen med att variera mellan verbal och icke verbal kommunikation är enligt Häikiö (2007) att förstärka barnets självständighet. Genom att använda bilden som visar förskolans program, får barnet en tydligare uppfattning om hur rutiner ser ut, och detta medför enligt Häikiö att barnets medvetenhet om detaljer ökar. Denna medvetenhet som förstärker barnets förmåga att styra kommunikationens olika tekniker är något som leder till ett tryggt samspel.

I förskolan tillbringar barnet de första tidiga åren, då den primära inlärningsprocessen sker. Där är miljön rik på utrustning för estetiska processer. Skolans skiljer sig däremot från inlärningsprocesser i förskolan. Men detta betyder inte att någon av de båda, skolan eller förskolan, spelar en mindre betydelsefull roll än den andra utan de kompletterar och stödjer varandra.

Teckning kan vara ett väsentligt redskap genom vilket barnet utövar sina erfarenheter och utvecklar sina strategier. ”I leken liksom i bildverksamheten skapas barnets potentiella utvecklingszon som en utgångspunkt för generering av erfarenheter och prövning av dessa” (Häikiö, 2007, sid 248).

Sparrman (2002) presenterar en observation som visar två barn som tillsammans ritade en karta som visar hur fritidshemmet som de befinner sig i ser ut. Barnen har själv valt färgen på fritidshemmets väggar, de har också valt hur fritidshemmets rum ska se ut. De har ritat fritidshemsdetaljer enligt sin önskan. Det som utmärker kartan är att ritningen utgår från barnets egen vilja. De har producerat nya figurer som symboliserar olika föremål som finns i fritidshemmets lekpark.

I fritidshemmet finns en stor bild som visar hur vädret brukar se ut i månaden som pågår och vilka kläder som behövs. Denna bild växlas varje månad. En annan bild som finns på avdelningen är en bild som innehåller många figurer som finns i naturen som träd, slott och sjöar. Denna bild används av barnen i lek som ersättning av de föremål som inte finns i verkligheten. Detta betyder att bilden kan används som en byggsten som används av barnen för att kunna etablera sin egen värld som består av både verklighet och fantasi.

Den föregående texten visar att bilden innebär en viss mening som behöver förmedlas till andra. Enligt Gunther Kress och Theo van Leeuwen(1969), presenteras av Sparrman (2002), så förmedlar bilder i olika form i bildböcker och konstverk, ett budskap. Detta innebär att barnet tillägnar sig nya erfarenheter och kunskaper, vid bilderboks läsande eller bildskapande, och detta medför att barnets kunskapsområde utvecklas och möjligheten att förstärka sina sociala relationer förstärks vilket är det som en hållbar utveckling innebär.

Metod

I detta avsnitt kommer jag att beskriva vilka metoder har jag använt i undersökningen. Varför jag har valt dem och hur jag genomförde dem. Genom dessa metoder försöker jag svara på frågeställningarna som är:

- Hur planeras och genomförs bildaktiviteter i förskolan?
- Hur kan bildaktiviteter bidra till barnets lärande och identitetsutveckling?

Val av metod

De metoder som jag har valt att använda i examensarbetet är intervjuer, och observationer vilka tillsammans ger ett vidgat perspektiv på de pedagogiska arbetssätt som förekommer i förskolan. Observationer och intervjuer är två metoder som kompletterar varandra i syfte att svara på arbetets frågeställningar. Observationer är en trygg metod genom vilken forskaren tar reda på vad som sker i omgivning på ett direkt sätt. I mitt arbete utfördes en typ av observationer som kallas för ostrukturerade observationer enligt Bryman (2008). Då ostrukturerade observationer görs används inte ett visst schema. I dessa observationer deltog jag inte i bildaktiviteten som observerades, således kallas denna typ av observationer för enkelobservation, eller icke deltagande observationer.

Val av förskolan

Jag har valt att utföra observationer i flera förskolor därför att jag vill se hur bildverksamheten planeras och genomförs i olika förskolor. Mitt examensarbete syftar inte till att jämföra mellan kommunernas strategier vad gäller den pedagogiska verksamheten i förskolan utan det syftar till att fokusera på hur bildverksamheten i förskolan kan vara en metod för en hållbar utveckling. Därför spelar det ingen roll att observationsområdet är begränsat till enda kommun. Däremot är det viktigt att nämna att jag kontaktade en särskild förskola i

kommunen angående de observationer som examensarbetet kräver. Tanken bakom att välja denna förskola beror på att de hade en ateljé och en ateljérista vilket jag noterade vid ett tidigare studiebesök. Enligt förskolans rektor har verksamheten i ateljén upphört, på grund av att pedagogen som hade ansvaret för denna verksamhet har slutat sitt arbete, och de söker en annan ateljérista. Därefter tog jag reda på att det finns en annan förskola som har ateljéverksamhet. Kontakten mellan mig och förskolornas rektorer skedde via e-mail och telefon. I samarbete med en förskollärare som först kontaktade två rektorerna fick jag direkt svar. Därefter ringde jag till dem och då fick jag möjlighet att genomföra observationer där. Innan genomförandet av dessa observationer lämnade jag till rektorerna ett kort presentation om syftet av mitt arbete och vilka frågor som observationerna ska besvara, se bilaga 1 och 2.

Observationer

De namn på personer och förskolor som nämns i observationerna är inte äkta namn utan de är fingerade namn. Detta med hänsyn till att undersökningsmetoder ska utgå från (ett) etiskt perspektiv vilket kräver att namn på personer som observeras och namn på förskolor där observationer sker ska vara anonyma och ersätts med andra namn.

Jag genomförde observationer i fyra förskolor, som jag kallar Rektangeln, Fyrkanten, Triangeln och Cirkeln. I Rektangelns förskola finns tre avdelningar. Mina observationer genomfördes på bara en av avdelningarna. Där träffade jag två förskollärare. Barnantalet är mellan 15 och 20 och barnen är mellan tre och fem år. Där finns en ateljé men det finns inte en ateljérista. Målnings- och ritredskap som papper, pennor och färger finns bara i ateljén.

I Fyrkantens förskola finns fyra avdelningar. En av de här avdelningarna är specialiserad för barn-med särskilda behov. Observationer genomfördes på den här avdelningen. Genom dialog med förskolläraren som jobbar där (fick jag) en bra och tydlig uppfattning om verksamheten på avdelningen. Barnen som observerades är mellan 3 och 5 år. Antal barn är mellan 14 och 15. Där träffade jag tre förskollärare. På avdelningen finns ett målarrum som inte betraktas som en ateljé enligt förskollärare Ingela som anser att det krävs mer utrymme och material för att kunna kalla detta rum en ateljé.

I Triangelns förskola observerade jag barn som är mellan 3 och 5 år. Där observerade jag på två avdelningar. Förskolan har fem avdelningar. Där finns en stor ateljé och en ateljérista.

I Cirkelns förskola finns tre avdelningar. Jag observerade på en avdelning där barnen var mellan 3-5 år. På avdelningen träffade jag tre pedagoger. Där finns en ateljé som är ganska mycket mindre än de ateljéer som finns i både Rektangelns och Triangelns förskolor.

Jag har valt att utföra mina observationer på förmiddagar. Utifrån erfarenheter av min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) i förskolan, upplevde jag att barnen har en större energi vid denna tid, samt att det är större sannolikhet att barnen befinner sig i förskolan den här tiden. Under observerandet var jag intresserad av att få tydligare perspektiv på hur bildverksamhetens förlopp påverkas av pedagogiska strategier, hur barnet reagerar på olika bildverksamheter, lämnar en bildverksamhet och flyttar till en annan bildverksamhet. Sker

denna flyttning enligt förskollärarens planering och beslut eller utifrån barnets nyfikenhet och intresse. Hur kan bildverksamheten vara en metod för språk- och matematikinläring, är också ett intresse som jag inriktade mina observationer på.

Jag har använt en penna och ett block för att kunna skriva observationerna. Jag föredrog att inte använda kameran som en dokumentationsmetod. Eftersom att kameraanvändning inte är en accepterad metod för många föräldrar, kan användande av filmkamera försvåra eller hindra observationers utförande. Jag har använt kamera för att fotografera bildverksamhetens miljö och material inom förskolan. Vid observationerna var jag angelägen att flytta till avdelningens olika rum och fånga stunder där bildverksamheten skedde. Dialoger mellan mig och barnen under pågående observationstid hade både för- och nackdelar som gäller observationens kvalitativa innebörd. Detta innebar att jag inte hade möjlighet under en viss tid att skriva observationen därför att jag var upptagen med att svara på barnens funderingar och nyfikenhet om vad jag gör och vem är jag, och varför jag gör observationen. Däremot är dialogen väsentlig för att kunna skapa relationen mellan mig och barnen och som i sin tur skapar trygghet hos barnen och uppmuntrar barnen att berätta och förklara vad de gör och varför. Detta underlättar uppfyllelsen av observationernas mål.

Intervjuer

Jag intervjuade pedagogerna från alla fyra förskolorna. Två förskollärare valde att vi satte oss i ett rum i lugn och ro vid intervjun. De två andra kunde inte lämna barnen därför intervjuade jag dem i samma rum som barnen lekte. Som gäller intervjuerna med barnen, intervjuades två grupper bestående av två barn på en och samma förskola. Frågor som jag använde i intervjuer med barn och pedagoger är öppna frågor och syftet var att ge respondenterna möjlighet att uttrycka sina åsikter och erfarenheter. I frågorna som jag ställde till pedagogerna försökte jag ta reda på information som jag inte kunde få av observationerna på grund av jag inte var där när vissa bildaktiviteter utfördes, eller att de skulle utföras senare. Intervjuerna ger också möjlighet att få en tydligare uppfattning av lärarnas åsikter och tankesätt. Barnen som jag intervjuade är de barn som föräldrarna accepterade att jag skulle observera dem. När jag intervjuade barnen satt vi i ett rum i lugn och ro, för att undvika störning. Frågorna som jag ställde till barnen syftar till att ta reda på hur barnet uppfattar symboler och tecken som finns i konstverk och hur dessa symboler påverkar barnets identitets och lärande.

Urval

Innan utförandet av observationerna lämnade jag till båda föräldrar och rektorer, ett papper som innebär att be lov och tillstånd av dem att observera barnen. Antal föräldrar som accepterade att deras barn ska observeras var stor, de skrev sin underskrift på pappret som ett lov att observera. Valet av barnen som observerades var slumpmässigt. Jag utförde observationerna vid olika tillfällen under förmiddagen då barnen var aktiva och pigga. Tanken att observera vid olika tider är att få reda på hur bildaktivitetens planeras och genomförs.

De platser där jag observerade var i de olika avdelningarnas rum och ateljéer, där bildaktiviteter sker.

Resultat och analys

I detta avsnitt presenterar jag resultatet av mina observationer och intervjuer. Resultatet syftar att svara på följande frågeställningar:

Hur planeras och genomförs bildaktiviteter i förskolan?

Hur bildaktivitet bidrar till barns lärande och identitetsutveckling?

Således fördelar jag mina resultat i två områden.

Det första området är den pedagogiska planeringen och genomförandet av bildverksamheten.

Det andra området är bildverksamhetens betydelse för barnets identitet och lärandeutveckling.

Den pedagogiska planeringen och genomförandet av bildverksamheten

Observationer visar att bildverksamheten utförs inom två olika typer av aktiviteter på förskolan. Den första typen av aktiviteter är planerade och organiserade, den andra är aktiviteter som inte utgår från en viss pedagogisk planering och den kallas för fri lek. I de planerade verksamheterna ingår temaarbete, projektarbete och samling. Samling är en aktivitet inom vilka andra aktiviteter genomförs som till exempel temaarbete och projektarbete. Däremot är det många, olika bildverksamheter som utförs i förskolan inom den fria leken. Tidsutrymmet för fri lek avgörs av den pedagogiska planeringen. Innehållet i fri lek innebär att den aktivitet som barnet arbetar med, hur den utförs, är frågor som avgörs av barnet. I både planerad och oplanerad bildverksamhet förekommer pedagogiskt stöd. Resultatet av mina observationer visar att pedagogisk planering och genomförande av bildverksamheten består av olika processer som syftar till att genomföra en bildverksamhet som uppfyller Lpfö 98 mål och riktlinjer (Skolverket, 2010) och som i sin tur motsvarar en hållbar utvecklingsideologi. Dessa processer är enligt min uppfattning av observationer och intervjuer följande:

Att utvidga barnets inflytande

Att skapa möjligheter för undersökning och prövning

Att utgå från barnets intresse och nyfikenhet vid planering och genomförande av bildverksamhet

Att utveckla möjligheten till en gemensam bildverksamhet

Att engagera sig i att utveckla samarbetet mellan förskolan och andra institutioner i samhället

Att använda naturen som en resurs och inspirationskälla.

Att uppmuntra barnens bildskapande genom det pedagogiska mötet

Att dokumentera bildskapande

Utvidga barnets inflytande

Sammanfattning av förskollärarnas svar på intervjufrågor visar att förskollärarnas uppfattning och perspektiv av hur bildverksamheten planeras och genomförs är olika. Elsa² anser att bildaktiviteter inte behöver vara inramade av en viss bildverksamhet. Vidare nämner hon en annan metod som de använder vilket är ett projektarbete som kallas för matematikburken som de fått genom UR³. Elsa i Fyrkantens förskola anför att förskollärarna inte bestämmer en särskild tid för målning, ritning och andra bildaktiviteter, utan det kan barnet göra enligt eget intresse och vilja.

Observation 1

I Fyrkantens förskola arbetade förskollärarna med ett projektarbete som kallas för matteburk. Material och innehåll till projekten fick förskolan av UR. Förskolläraren Elsa bad barnen att rita sex tärningar med olika många prickar på. Barnen går till målrummet. De sitter på stolarna och ritat. Emil ritade en tärning med sex blommor som växer utifrån tärningen. Paula har ritat sex tärningar och bredvid dem ritade hon en spindel, ett träd och en blomma. Katarina har ritat en stor fyrkant, och säger *jag har ritat ett stort hus*. Elsa tittar på ritningen och säger: *ett hus, bra!*. Ett barn sade till Elsa: *fröken jag har bara ritat tre tärningar, jag orkar inte rita någonting mer*. Förskolläraren säger: *du behöver inte rita alla tärningar från ettan till sexan, du får göra som du vill*.

Föregående observation visar att förskolläraren ger barnet möjlighet att själv bestämma hur barnet skapar sin bild, hon kritiserade inte barnen när de ritade andra föremål än de som hon sade skulle ritas.

Observation 2

I en annan bildverksamhet ger förskolläraren ett antal barn möjlighet att skapa på sitt sätt och enligt sin uppfattning, se observation nedan. Jon ritat cirklar på en vit kula, han böjer penseln lite, och säger: *så ska jag göra*. Ingela: *Det spelar ingen roll, du kan göra som du vill, alla gör olika*. Ingela visar ett annat barn hur han kan klistra ett material på en papperstallrik. Ingela säger till Jimmy att han ska ta mer färg på penseln.

Observation 3

Följande observationer visar hur barnen själva styr bildverksamheten. I ateljén sitter barnen vid bordet, de klipper och klistrar. De målar på pappret med träpennor. Emil ritat en mask och han klistrar med tejp en tråd på maskens två ändar. Jimmy: *vem vill göra en häst?*

---

² Förskolläraren i Rektangelns förskola

³ ”Utbildningsradion, egentligen Sveriges Utbildningsradio AB, UR, företag för produktion av utbildningsprogram i radio och TV, ”NE

Tre barn räcker upp händerna.
Philip ritar en häst.

Observation 2 och 3 visar att förskollärarna inte begränsar barnets bildskapande med att ge anvisningar eller instruktioner av om vad barnet ska rita. Detta innebär att barnet själv tar initiativ och tar ansvar för sitt arbete. Något som utvecklar barnets självständighet.

Denna pedagogiska uppmuntran till barnens eget val, etablerar den demokratiska miljön i förskolan. Dessutom utvecklar detta barnets kreativitet. Observationen visar hur den pedagogiska rollen balanseras mellan guidning och styrning, och ger möjlighet för barnen att styra verksamheten.

Möjligheten att undersöka och pröva

Den andra pedagogiska processen är att skapa möjlighet för barnet att undersöka, pröva och dra slutsatser, och själv nå kunskap genom deltagande i bildverksamheten. Följande observation visar att förskolläraren i Rektangelns förskola är medveten om detta.

Observation 1

Isabell: *jag vill måla min pumpa med en orange färg*

Förskolläraren Ingela frågar Isabell: *vet du hur man får orange färg?*

Isabell svarar inte.

Ingela frågar: *vilka färger blandar man för att få orange färgen?*

Isabell säger: *gul och röd.*

Ingela tar lite röd färg och säger till barnet: *nu, ska vi sätta till gul färg med röd färg. Vad blir det för färg?*

Isabell: *det blir orange.*

Observationen visar att förskolläraren ger möjlighet för barnet att själv upptäcka att en ny färg uppstår när olika färger blandas tillsammans.

Barnets intresse som en utgångspunkt

Hållbar utveckling i förskolan kräver att inlärningsprocess och kommunikation mellan ledaren och deltagaren sker i ett demokratiskt klimat där alla barn tar ansvar för sitt arbete. Ett demokratiskt pedagogiskt arbetssätt innebär att ”behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten.”(Lpfö 98, Skolverket10, sid 12).

Den pedagogiska planering och genomförande av bildverksamhet som uppfyller förutsättningar för en hållbar utveckling är den som utgår från barnens intresse och nyfikenhet. Observationer visar att temaarbete är en bildverksamhet som följer barnens intresse och utvecklar den. Denna utveckling sker genom diskussion och dialog mellan pedagogerna och barnen. I sin tur utvecklar diskussionen barnens lust att upptäcka och

utforska nya kunskapsområden. En av de fyra förskolor där jag observerade utför bildverksamheten i form av temaarbete. I följande avsnitt presenterar jag min analys av förskollärarnas uppfattning av temat.

Analys

Elsa och hennes kollegor i Fyrkantens förskola, anser att bildverksamheten inte begränsas till en viss form som temat, utan det finns olika former av bildverksamhet som kan genomföras i förskolan. Ingelas motivering för att förskollärarna i Rektangelns förskola inte har möjlighet att utföra temat, är att många av förskollärarna arbetar som vikarier, något som förhindrar en kontinuerlig planering. Enligt min uppfattning bör kommunikationen mellan vikarie och förskollärare förstärkas för att underlätta samarbete mellan pedagoger och vikarier. Detta skulle medföra att vikarier får tydligare uppfattning om den pågående verksamheten och kan integreras i denna pedagogiska arbetsprocess. Förskollärarna i Triangelns förskola anser att betydelsen av temat ligger i att det är en verksamhet som utgår från barnets intresse och nyfikenhet och utvecklas vidare av den pedagogiska guidningen.

Det är viktigt att nämna att det är tydligt att även om bildverksamhetens form varierar så är alla pedagoger medvetna om betydelsen av att utgå från barnets intresse och nyfikenhet. Detta i sin tur innebär att barnets inflytandetrymme utökas och detta är väsentligt för att kunna tillämpa en hållbar utveckling i förskolan. Enligt min uppfattning om hur temat beskrivs och presenteras i både litteratur och vad som framkommer i mina observationer, har temat fördelar som inte finns i andra former av bildverksamheter. Detta beror på att temat ger både pedagogen och barnen möjlighet att fokusera på intresseområdet som barnen vill undersöka. Dessutom kan olika ämnen integreras genom temat.

Följande observation visar detta

Observation 1

I sin beskrivning av tema Äppelplaneten förklarar förskolläraren i Triangelns förskola att temats motiv var inspirerat av barnens intresse för äpplen. Genom en utflykt fick barnen upptäcka och forska mer om äpplet. Efter detta fortsatte diskussionen om hur äpplen ser ut. Då sade ett barn att äpplen ser ut som en planet. Då började förskolläraren och barnen undersöka hur planeter ser ut, vilka färger de har, och var de finns. Detta ledde till en kombination av äpplen och planeter. Det var ett barn som sade att de här planeterna är Äppleplaneter. Och då började barnen jobba med Äppleplaneter. De tillverkade Äppleplaneter av lim, tidningar, färger och glitter.

Pedagogen har en betydelsefull roll att skapa en miljö där inlärning sker spontant utifrån barnets nyfikenhet. Följande observation visar detta.

Observation 2

Förskolläraren Jonas sitter på soffan och bär med sig en metallburk. I burken finns plastbokstäver. Ett barn kommer och vill titta vad finns i burken. Jonas säger till barnet: *blunda först innan du tar något från burken*. Barnet blundar och sticker ner sin hand i burken och tar en bokstav

Jonas: *vad har du fått?*

Barnet: *en bokstav*

Jonas: *vet du vilken bokstav är det?*

Barnet: *F*.

Jonas: *kan du ett ord som börjar med bokstaven F?*

Barnet: *fyra*

Jonas : *bra!*

Samarbete mellan förskolan och samhällets institutioner

Bildverksamhet kan vara en givande lärometod som förmedlar kunskaper och erfarenheter på ett flexibelt och spännande sätt. Detta kräver olika förutsättningar, en av olika faktorer är samarbetet mellan pedagoger i förskolan och institutioner i samhället. Observationer visar att det finns flera institutioner som spelar en effektiv roll i att stödja och utveckla förskolans bildverksamhet. En av de här institutionerna är UR (Utbildnings Radion) som erbjuder projektet Matteburken till Rektangelns förskola. Den andra institutionen är djurparken i Stockholm som samarbetade med förskollärarna i Triangelns förskola och presenterade information om krokodilen. Förskollärarna sökte informationen efter en diskussion med barnen om hur Äpplet ser ut. Ett barn sade: *att lövens färg är brun som Krokodilbajs*. Då undrade de andra barnen hur krokodilbajs ser ut. Då förslög förskolläraren att hon skulle fråga någon som har mer kunskaper om krokodilen. Hon ringde till någon som jobbar i djurparken i Stockholm. Enligt Solveig, förskolläraren i Triangelns förskola, fick de bra samarbete med djurparkens personal, eftersom de tog det på allvar och svarade på frågan och gav mer information om hur krokodilen lever.

En gemensam verksamhet

Bildverksamhet som utförs kollektivt skapar möjligheter för barnen att tillägna sig kunskaper och uttrycka sina hypoteser, samt byta erfarenheter med andra. Följande observation visar hur barnen lär sig matematik genom dialog med förskolläraren och de andra barnen.

Observation 1

Förskolläraren Jenny: *Nu ska vi räkna hur många barn som är här idag.*

Barnen och Jenny räknar bilderna på barnen som hänger på tavlan.

Nu säger Jenny till barnen att de ska räkna hur många barn som är närvarande genom att vart och ett av barn räknar sig själv, t.ex. Tomas säger ett, Ingela säger två osv.

Efter detta säger Jenny: *nu, ska vi räkna hur många vuxna som finns här.*

Barnen räknar förskollärarna och antalet är fyra.

Jenny säger: *men det finns två vuxna till som vi inte räknade, de är Hampus mamma och Iman. Hur många blir det?*

Barnen: *två.*

Jenny: *nu har vi fyra plus två, hur många vuxna har vi nu?*

Ett barn säger: *6.* Jenny skrev $2+4=6$ på tavlan.

Följande observation som utfördes i Triangelns förskola, visar hur barnen, genom deltagande i en gemensam aktivitet får möjligheten att uttrycka sina åsikter och ta del av andras uppfattningar.

Observation 2

Kerstin förskolläraren i Triangelns förskola, visar barnen deras bilder som de ritade när de arbetade med temat Äppleplaneten. Bilderna innehåller texter som beskriver barnens berättelse om deras resa till Äppleplaneten genom den Flygande mattan.⁴

Gunilla berättar för barnen vad, var och en har berättat om sin upplevelse av resan, vad de har sett där och vem de har träffat där på Äppleplaneten. Gunilla frågar: *vilken färg har planeten Jorden?*

Barnen säger: *röd och gul.*

Gunilla säger: *nej, när man tittar på jorden från rymden så ser den grön och blå ut.*

Kerstin läser fler berättelser som: *att i rymden finns mycket skräp, i rymden finns ingenting, det finns inte luft heller. Och att när vi kom från rymden såg vi en svart sol.*

Föregående observation visar att pedagogerna tog reda på hur barnen tänker genom att de ritade samt berättade om sina tankar och uppfattningar. På detta sätt fick barnen nya kunskaper om planeter av förskolläraren, och detta innebär att en gemensam bildverksamhet ger barnen möjligheter att tillägna sig kunskaper och byta erfarenheter med andra.

Att använda naturens resurser

Observationer visar att naturen spelar en betydande roll i att berika bildverksamheten och utveckla inlärningsprocesser i förskolan. Förskollärarna i Fyrkantens förskola gjorde matematikinläringen spännande och intressant genom användning av litteraturen *Leka och lära matematik ute* (Ljungbergs, 2008). Litteraturen innehåller många tips och övningar som kan genomföras ute i naturen för att lära barnen matematik. Ett tips som förskollärare tillämpade var att ta med sig färgade kort när de är ute i naturen och då de visar ett gult kort t.ex. då hämtar barnen det som kortet föreställer t.ex. en liten och en stor kotte.

---

⁴ Flygande mattan är en metod som förskollärarna använder inom flera aktiviteter. Denna metod fick de tag på genom en förskola i Finland då de gjorde ett studiebesök. Det finns litteratur som beskriver i detalj hur de i den finska förskolan har jobbat med den flygande mattan. Den heter Flygande mattor och forskande barn (Karin Wallin, 1994).

Litteraturen som nämns i observationen ovanför är ett resultat av samarbetet mellan Nynäshamns Naturskola, Uppsala Naturskola och Falu Naturskola och pedagogerna Gerd Strandberg och Torsten Kjellander. Detta innebär att samarbetet mellan samhällets inlärningsinstitutioner som skolor, förskolor spelar en betydande roll att utveckla lärometoder.

Det pedagogiska mötet med barnets bildskapande

Utifrån intervjuer med förskollärarna vill jag presentera olika pedagogiska perspektiv på hur bildverksamheten möts av pedagogen. Solveig förskolläraren i Triangelns förskola beskriver hur de följer barnens tankar och utvecklar dem genom temaarbete. Bemötandet som barnen får på Triangelns avdelning av förskollärare när de utför en bildaktivitet innebär att förskollärare visar intresse, diskuterar med barnen vad de menar med sina teckningar och hur har de tänkt som t.ex. arkitekter gör när de ska bygga ett hus. Förskolläraren i deras förskola stödjer barns skapande genom att ge barnen anvisningar om hur deras skapande ska bli mer tydligt och begripligt, följande observation visar detta:

Barnen sitter vid bordet i ateljén. Solveig: *tänk på hur draken ser ut, vill ni börja med blyertspennor eller kritor, försök att rita munnen så noga, så att vi kan se hur den ser ut. Och glöm inte skriva namnet*

Solveig: *har draken tänder? Och hur ser tänderna ut?*

Barnen: *fyrkantiga*

Emil visar sin ritning för Solveig. Hon säger: *var är drakens tänder någonstans.*

Filip säger: *min drake har huvudet i sin mage.*

Solveig säger: *det var underligt!*

En flicka visar sin ritning för Solveig. Solveig säger: *füll mer lila och rosa på drakens ben, så man kan se dem mer tydligt.*

Solveig anför att hon sparar några av barnens målningar och ritningar för att använda dem i dokumentationsprocessen och för att studera hur barnets prestation, utvecklas genom att jämföra barnets tidiga och nuvarande bildarbete.

Förskollärarna i Cirkelns, Rektangelns och Fyrkantens förskola möter barnets bildaktivitet med att fråga öppna frågor och skapa en dialog genom vilken de får ett större kunskaper om hur barnets tänker. Exempel på dessa frågor som förskolläraren i Cirkelns förskola ger är: vad menar du med den här? Var finns pojken? Kan du berätta? Genom öppna frågor kan pedagogen få en tydlig uppfattning av om vad barnens bildskapande innebär och vad bilden symboliserar.

I följande tabell vill jag presentera hur bildverksamheten dokumenteras i de fyra förskolor där jag observerade.

Tabell 1. Dokumentation – jämförelse mellan de fyra förskolorna

<p>Likheter</p> <p>Det finns en pärm som innehåller dokumentationen för verksamheten som genomförs av alla barn inom avdelning, med andra ord finns det inte en pärm för vart och ett av barnen.</p> <p>Det hänger många bilder i förskolans korridor och rum, bilderna visar barnens inne- och uteaktiviteter, bilder som barnen målat hänger i ett av avdelningens rum samt i ateljén. I korridoren hänger det olika figurer som barnen gjort av legobitar, lera och papper.</p> <p>Barnens verksamheter dokumenteras och visas på en digital skärm som löpande visar bilder.</p> <p>Förskolläraren sparar barnens teckningar och målningar och skriver på dem vad barnet har berättat. Utifrån barnens arbeten och åsikter bildar förskollärarna sig en uppfattning om barnets utvecklingsnivå och tar reda på vad som kan hindra eller stimulera denna utveckling.</p>
<p>Olikheter</p> <p>Förskolläraren i Triangelns förskola som är en ateljérista sparar barnets målningar. Hon undersöker målningar, och ser vilka färger som används och på vilket sätt, för att kunna dra en slutsats om barnets utveckling av perception inom bildaktiviteter.</p>

Dokumentationen en process i tre steg

Enligt både litteratur och observationer används redskap som pennor, färger och digitalkamera i dokumentationsprocessen. Dokumentationens genomförande består av tre steg. Det första steget är att fånga in verksamheten och kartlägga den genom att spela in verksamheten med videokamera, att fotografera verksamheten, och att skriva ned vad barnet säger och berättar om sina teckningar. Det andra steget innebär att visa verksamheten genom att hänga bilderna på väggen, och att placera barnens bildskapande på hyllor. Det tredje steget innebär att spara alla barnens teckningar och berättelser i en pärm och använda dem som utgångspunkt för andra aktiviteter där användningen av barnets skapande stimulerar till diskussion. Alla förskollärare som intervjuades anför att de dokumenterar bildskapandet av vart och ett av barnen i en och samma pärm på avdelningen. Detta innebär enligt min uppfattning att de vill förstärka gruppkänslan hos både föräldrar och barn. Det kan också

innebära att de återanvänder materialet som används i dokumentationen och detta är något som också bidrar till en hållbar utveckling i förskolan.

I det första avsnittet har jag presenterat resultatet och analys av observationer som besvarar min frågeställning, hur bildverksamheten planeras och genomförs genom att presentera de processer som den pedagogiska planeringen består av. I det följande avsnittet ska jag presentera resultat och analysera vad i observationerna som besvarar min frågeställning, hur utvecklas barnets identitet och lärande av bildverksamheten.

Bildverksamhetens betydelse för barnets identitet

I Triangelns förskola har förskolläraren och barnen arbetat med temat Äppelplaneten. Förskolläraren bad barnen att rita och måla sina tankar och idéer om hur Äppelplaneten ser ut och hur varelser som bor där ser ut. Sedan skrev förskolläraren barnens idéer och berättelser bredvid teckningarna. Vid ett annat senare tillfälle, som följde observation, visar Kerstin barnen deras bilder som de ritade när de arbetade med temat Äppelplaneten. Bilderna innehåller texter som beskriver barnens berättelse om deras resa till Äppelplaneten genom den flygande mattan⁵.

Observation 1:

Gunilla frågar: *vilken färg har jord planeten.*

Barnen säger: *röd och gul.*

Gunilla säger: nej, när man tittar på jorden från rymden så ser den grön och blå ut.

Kerstin visar en bild som visar en del av Äppelplaneterna som visar barnens landning på Äppelplaneten.

Föregående dialog visar att bildvisning i en samling skapar en diskussion mellan förskolläraren och barnen. Genom dialogen med barnen har förskolläraren presenterat ett faktum som innebär att jorden har blå och grön färg, utan att säga till barnet som sade att jorden har röd färg att han hade fel. Detta är så viktigt att pedagogen inte korrigerar barnets uppfattning på ett sätt som innebär att det nedsätter barnets lust att lära. Istället ska pedagogen uppmuntra barnets självförtroende och intresse och vilja att lära och delta i verksamheten med andra och det gjorde Gunilla.

Observation 2

Denna observation utfördes i Triangelns förskola.

Förskolläraren Kerstin frågar: Vad ser ni på bilden?

Ett barn svarar: *En drake.*

---

⁵ Flygande matta är en metod som förskollärarna använder inom flera aktiviteter. Denna metod fick de ta på av förskola som finns i Finland genom ett studiebesök. Det finns en litteratur som beskriver i detalj hur de har i den finska förskolan har jobbat med den flygande matta. Den heter Flygande mattor och forskande barn (Karin Wallin, 1994).

Ett annat barn säger: *han sprutar eld, från sin mage. Han har ont i sin mage därför sprutar han elden.*

Kerstin säger: *Aha sprutar draken elden från sin mage? Jag trodde att draken sprutar elden från sin mun.*

Kerstin läser fler berättelser som: *att I rymden finns mycket skräp, I rymden finns ingenting, det finns inte luft heller. Och att när vi kom från rymden såg vi en svart sol.*

Dialogen visar att förskolläraren har använt öppna frågor som innebär att dialogen fördjupas för att kunna nå idén som barnet eller pedagogen vill förmedla. Diskussionen skapar möjligheten att förskolläraren får reda på barnens tankar och idéer och motsvarande får barnen också nya kunskaper och erfarenheter av varandra och av förskolläraren.

Observation 3

Följande observation visar ett gemensamt arbete mellan två flickor som sitter i verktygsrummet i Triangelns förskola och bygger med kartonger. De kom till snickarummet och bar med sig två stora kartonger som är målade med rosa färg och på den finns lila blommor som är tillverkade av flickorna genom att de vikit tunt lila papper i form av blommor.

Då frågade jag dem, *vad vill ni bygga? Ett flygplan* sade de.

Flickorna doppar penslar i limmet och breder limmet på två kartonger.

Frida: *ska vi ha det här tyget?*

Sara: *ja, men titta här,*⁶ hon tar en kapsyl och säger: *jag vill sätta den här,*⁷

Här ser vi hur Frida frågar Sara om materialet som ska användas i byggarbetet, och detta innebär att Frida respekterar Saras åsikt och vill att hon deltar i arbetet. Sara och Frida lägger de två limmade kartongsidorna intill varandra för att kunna klistra dem.

Frida säger: *nej, det går inte, den fastnar Inte. Vi kanske behöver tejp.*

Kan du hämta tejp Sara?

Sara hämtar tejp och säger: *varsågod Frida.*

Frida tar tejen och klipper en del av den, och säger: *kan du hålla i tejen Sara?*

Sara håller i tejen. Frida och Sara sätter tejen runt två kartongsidor.

Här ser vi hur Frida och Sara samarbetar när de drar kartonger och klistrar tejp, observationen visar också hur de respekterar varandra när Sara säger varsågod. Ovanstående observation visar att en gemensam verksamhet förstärker kommunikationen mellan barnen, något som leder till att skapa respekt och samarbete. Genom leken får barnet möjlighet att prova sina idéer, utmana svårigheter och utöva sina förmågor.

Bildvisning ackompanjerade av dramatisering skapar möjligheten att barnen tillsammans med förskolläraren bearbetar sin sociala omgivning vilket följande observationen visar.

---

⁶ Hon pekar på kapsyler som finns i en plastlåda som ligger på en hylla i snickerirummet.

⁷ Hon pekar på utrymmet som finns inne i den andra kartongen.

Observation 4

Förskolläraren Anders sitter på en av Rektangelns avdelningar tillsammans med barnen i en ring. Anders arbetar med projektet ”Stegvis” som förskolan fått genom kommunen. I detta projekt bearbetas sociala situationer genom att förskolläraren visar barnen bilder som visar olika situationer som sker mellan barn i förskolan. Barnen får möjlighet att tänka, fundera på dessa situationer, uttrycka sina åsikter och föreslå lösningar.

Anders har med sig en bild och visar den för barnen, och frågar: *vad tycker ni att barnen skulle göra?* (bilden visar två barnen som bråkar).

Joel: *att barnen ska säga till fröken.*

Johan: *de ska stanna upp och tänka till*

Anders säger: *vet ni vi har en till bild här uppe* (bilden visar ett barn som står själv ute bredvid gungan) *Vad ser ni här i bild?*

Barnen svarar: *han står själv. Han är ledsen.*

Anders frågar: *vad skulle han göra?*

Barnen säger: *leka.*

Anders säger: *vad ska han göra för att hitta egen lek.*

Barnen svarar: *kanske när han stannar upp och tänker till, han kan hitta en lek.*

Här visar observationen att barnen fick en förståelse genom sin deltagande i projektet stegvis att det är viktigt att stanna upp och fundera och tänka till innan man beslutar någonting. Detta visas genom att barnen svarar att de ska stanna upp och tänka till, detta innebär att barnen förmår behärska och styra sin sociala relation. Observationen fortsätter.

Filip: *Han kanske går till andra barn, tänk om de, också säger nej.*

Joel: *Han kanske kan titta runt och gå till de andra barnen.*

Daniel: *Men kanske de inte vill leka med honom.*

Här ser vi att barnen funderar på hur han/hon lösa problemet när det uppstår. De har föreslagit att barnen kan leka med andra barn för att hitta en annan lek och detta innebär att barnen uttrycker sin uppfattning som visar att barnen är medvetna om sociala relationers betydelse för att kunna uppleva trivsel och trygghet. Ett annat barn som gav ett annat förslag, detta läser vi i fortsättningen av observation.

Peter: *Men de måste leka med honom.*

Anders säger: *Man kan aldrig tvinga andra och vara med.*

Observationen visar hur barnet uttryckte sin uppfattning att barnet ska hjälpa andra och delta i de andra barnens lekar och aktiviteter. Däremot ser vi hur läraren påminner barnen att deltagande med andra barnen ska utgå från att båda barnen accepterar varandra och är intresserade av varandra.

När förskolläraren Anders diskuterar med barnen använder han snigeldockan. Genom att använda dockan förmedlar han informationen på ett mer smidigt och accepterat sätt än om

han skulle ha informerat på ett direkt och obearbetat sätt. Användning av en docka som en kommunikationsmetod medför att barnen inte upplever att få råd och anvisningar av en vuxen. Istället blir barnen mer nyfikna på att lyssna på vad dockan säger och hur den uppför sig. En annan punkt som observationen belyser är diskussionens betydelse för barnets lärande genom att både pedagogen och barnen få möjlighet att byta idéer och uppfattningar. Genom bildvisning får barnen möjlighet att uppleva en situation innan det händer och fundera på hur de kan göra för att förebygga en konflikt. Dessutom lär barnets sig att alla har lika värde. Förskolans läroplan betonar betydelsen av att skapa en pedagogisk verksamhet som ger barn möjlighet att diskutera de sociala frågor som de upplever och att kollektivt försöka lösa problem som uppstår.

Bildverksamhet och kultur

Observationer och intervjuer med förskollärarna visar olikheter när det gäller betydelsen av att förtydliga både den svenska kulturen och andra kulturers innebörd. Förskollärarna visar olika intresse och medvetenhet för att skapa kommunikation mellan olika kulturer som barnen tillhör genom bildverksamheten.

Följande observation visar hur förskollärarna arbetade med en bildverksamhet som gestaltar temat jul. Förskolläraren Lisa i Cirkelns förskola gör en deg. Hon använder vetemjöl, salt och vatten. Barnen frågar henne om vad hon gör, och hon svarar: *jag gör en deg till er så att ni kan göra tomtar.*

Tina väljer hjärtkakformen. Hon tar formen och trycker med den på degen. Efter det tar hon en slickpott och trycker med den på avtrycket utav hjärtat som hon fick på sin degbit. Tina tar en liten bit av degen och knådar den tills hon får en cylinder av degen. Tina säger: *titta, mitt flygplan.*

Observationen visar att barnet skapar en form av deg som inte gestaltar jul, däremot uttrycker denna form barnets idéer och intresse. Genomförandet av bildverksamheten, som intar jul eller påsktema, kan betraktas som en rutin men barnets skapande inom denna verksamhet begränsades inte till temat jul utan han/hon skapade kreativa och nya mönster och färger. Detta innebär att genom bildverksamhet tillägnar barnet sig färdigheten att förändra, förnya och ta initiativ. Användning av degen med sin smidighet i jul temat ger barnet möjlighet att på ett smidigt och flexibelt sätt gestalta sina idéer. Dessutom kan barnet lätt korrigera degen och gör en annan form. Detta innebär att barnet får möjlighet att prova och undersöka och strukturera sina strategier.

Ett exempel på hur pedagogerna arbetat med andra kulturers innebörd genom bildverksamheten är att pedagogerna i Cirkelns och Fyrkantens förskola skrev ordet välkommen på olika språk. Ett annat exempel är när pedagogerna föreslog barnen i Triangelns förskola att måla Sveriges och andra länders flaggor. Dessutom klistrade de många stora bilder på avdelningens väggar som visar världens karta och på kartan finns flera bilder som visar olika sorters djur och växter som finns i de olika länderna. Ett annat sätt att upptäcka

kulturer genom bildverksamheten enligt pedagogerna i Rektangelns förskola är att tillsammans med barnen dansa traditionell dans som tillhör andra kulturer.

Barnets samspel med sin sociala omgivning innebär att uppfatta sin kulturs perspektiv, andra kulturernas innebörd. Dessutom innebär samspelet att barnet skapar och förstärker sin relation till de barn som har särskilda behov och är en del av barnets sociala omgivning. Det följande avsnittet förklarar hur bildverksamheten förstärker relationen mellan barnen och barnen som har särskilda behov

Bildverksamhets betydelse för barn med särskilda behov

Förskolläraren Nadja visade mig en avdelning i Fyrkantens förskola som tar hand om barn med särskilda behov som har en utvecklingsstörning eller ett funktionshinder. Där kommunicerar förskolläraren med barnen genom att använda bilder som visar aktiviteter som barnen vill göra eller saker som de behöver, t.ex. boll, bok, toa, papper, legobitar, gunga, tallrik och dator. Det som är intressant är att det finns ett barn som valde att använda föremål istället för bildkort. Han använde t.ex. en docka istället för att använda bilden som visar ett barn och betyder att han vill leka med ett annat barn. I denna avdelning finns ett rum som kallas vita rummet. Där finns det vita gardiner, vita trådlampor, och vita kuddar. Detta rum används för att vila. Det finns också ett hörn där det hänger en svart gardin och inne i hörnet hänger silvriga stjärnor. Nadja säger att den mörkhet som finns inuti hörnet hjälper barnet som har utvecklingsstörning att koncentrera sig och tänka i lugn och ro. Intresse att kommunicera med barnen som inte har möjlighet att kommunicera med det verbala språket, finns hos barn och pedagoger i Fyrkantens förskola. Något som stödjer båda förskollärarna och barnen vid lärandet av teckenspråk, som används också som kommunikations metod med barnen från olika kulturer. Varje vecka lär barnen sig ett nytt teckenord.

Analys

Observationen visar att bilden med sina två dimensioner eller dockan med tre dimensioner kan vara ett användbart redskap för kommunikation mellan barn med särskilda behov. Den inre materiella miljöns färger som väggar, gardiner och belysning har kan spela en betydelsefull roll att utveckla identitet och inläring hos barnet med särskilda behov. Ett exempel på hur identiteten av barnet med särskilda behov påverkas av den inre materiella miljöns komponenter som Nadja ger är att om det finns mycket bilder som hängs på väggarna, så försämras barnets koncentration. Teckenspråk är enligt min uppfattning en bildverksamhet därför att tecken är ett visst mönster eller en viss bild som symboliserar något föremål eller något företeelse. Observationen visar också att det är väsentligt för både vuxna och barn att lära sig teckenspråk för att kunna kommunicera med barn med särskilda behov.

Bildverksamhetens betydelse för barnets lärande

Betydelsen av bildverksamheten omfattar mer än att utveckla sociala förmågor hos barnet. Genom bildverksamheten förmedlas kunskapsämnen mer flexibelt. Matematiken är ett av de kunskapsämnen som kräver användning av material som lockar barnets intresse. Denna

observation⁸ visar hur barnen lär sig matematiska begrepp praktiskt genom att flytta plastdjurfigurer och förändra deras ställning.

Förskolläraren Julia säger till barnen att hon har en hemlig påse. Vart och ett av barnen kommer och tar någonting från påsen och då frågar förskolläraren varje barn vilket djuret som han fick och storleken på det, är det större än de djur som andra barn fått, är det mindre eller har de samma storlek. Vissa barn kan se skillnaden på storlek och de kan jämföra mellan djurens olika längd och höjd. Julia ger anvisningar om hur leksakdjuren ska placeras.

Utifrån denna verksamhet lär barnet sig att sortera och definiera föremål och förhållanden. Detta innebär att barnen tillägnar sig tydligare uppfattning av matematiska begrepp genom att sortera djurfigurerna. Detta innebär att bilden av djuren som barnen kände och såg, blir en metod för matematikinlärning och att denna verksamhet är en bildverksamhet som utvecklar barnets inlärning. Jagtøien, Hansen och Annerstedt, (2002) anför att barnet lär sig vad föremål kallas och vilken form eller storlek de har genom att se, känna och undersöka objekt som gestaltar dessa begrep.

De audiovisuella spelen förtydligar de matematiska formerna på ett intressant sätt, följande observation visar detta.

Observation 1

Barnen i Rektangelns förskola, spelade ett dataspel som kräver att de väljer vissa färger för att måla figurer som finns i spelet. Denna figur omfattar olika former som triangeln, och fyrkantens. Det finns en röst i spelet som säger färgernas namn. Denna observation visar att dataspel är en metod som barnen lär sig genom att se bilden, definiera och skilja mellan olika matematiska figurer samt att lära sig färger. Detta medför också att när barnet spelar ett dataspel, då utför barnet en bildverksamhet.

Observation 2

I datarummet leker ett barn med en plastvåg. Han lägger mycket saker i en av vågens skålar. Efter detta tar han sakerna ur skålen och lägger dem i den andra tomma skålen.

Genom att leka med en vågleksak tillägnar barnet erfarenhet om vikt och volym. Därför att barnet upplever hur ett föremål har en viss tyngd genom att se hur vågens skålar går upp och ner, när han lägger i saker och tar bort dem.

Observation 3

I datarummet sitter två barn vid datorn. De tittar på ett barnprogram. Programmet visar olika djurbilder ackompanjerade med musik och olika ljudeffekter. Dessutom finns det en röst som berättar om bilderna som visas. Programmet visar att två djurbilder blandas tillsammans och ett nytt djur skapas av dem. Barnen skrattar och säger: *gris, mask*. Barnen väljer ett annat

---

⁸ Se bilaga 13 och bilaga 21

program att titta på, inom detta program finns en tävling som innebär sifferräkning. Barnen ser siffran och säger vad den heter.

Observationen visar att dataspel är lockande och givande. Med dataspel finns möjligheten att rekonstruera verkligheten något som utökar barnets fantasiförmåga. Dessutom kan dataspel vara en användbar metod för språkinläring.

Observation 4

Kerstin och Gunilla i Triangelns förskola har en stor legoplatta, varje barn kommer fram och tar en legobit. Pojkarna tar blåa legobitar och sätter fast dem på en legoplatta som förskollärarna har. Flickorna tar gröna legobitar och sätter fast dem på legoplattan. Gunilla visar barnen legoplattan på vilken det står ett diagram som de gjort av legobitar. Barnen och Gunilla räknar frånvaron av både barn och vuxna och närvarande barn och vuxna. I slutet jämför förskolläraren antal personer i grupperna.

Genom att använda legobitar i förskolan förklarar förskolläraren för barnen vad ett diagram innebär och hur det byggs. Genom att bygga ett diagram med legobitar, lär barnen sig att sortera färger eller grupper. Dessutom tar de reda på hur antalet växer eller minskar. Genom att etablera de matematiska grundkunskaperna stödjer förskolan, barnets inläring med hänseende på kommande avancerade matematiska processer under skolutbildningen. Jag betraktar denna verksamhet som bildverksamhet därför att legobitarna som står på legoplattan är en bild som visar antalet grupper nämligen närvarande barn och pedagoger.

Observation 5

Språket är ett annat kunskapsämne som förmedlas och förtydligas genom bildverksamheten. I Rektangelns förskola använder förskollärarna bildkort som visar tydligt dagens namn. Genom att visa dagens namn bekantar barnen sig med namnets bokstäver som delar och namns ord som helhet. Verksamheten innebär integrationen mellan språk- och matematikinläring. I en annan aktivitet använder barnen kort som har en djurbild på en sida och en ramsa på det andra sidan. Bilderna som används i aktiviteten bidrar till att barnet lär sig om naturen. Användningen av dessa kort integrerar inläring av olika ämnen, samt förstärker barnets relation till naturen genom att få en tydlig uppfattning av naturens företeelser och komponenter. Detta leder till att öka barnets medvetenhet om hur naturens resurser bevaras, något som hållbarutveckling syftar till.

Bildverksamhet som bevarar miljön

Inom följande avsnitt vill jag belysa hur barnet lär sig att bevara miljön och skapa en stark relation med naturen, genom bildverksamheten.

Återvinning som en resurs för bildverksamheten

Där i snickarummet finns sågar, stora träpärlor, metallnät, sandpapper, björk bitar, kapsyler, kork, ene bitar, nålar, stämjärn, hammare och snickarbänken. I snickarummet finns fyra träbitar som är fästade på golvet. På dessa bitar prövar barn att hamra och spika med hammare. I en av lådorna som finns där, finns metalldelar som används för ljus.

För att skydda öron medan barnen arbetar, använder de öronskydd.

Analys:

Att arbeta med verktyg skapar nya utmaningar och öppnar nya möjligheter att förstärka barnets initiativ och nyfikenhet samt utveckla barnets kognitiva och motoriska färdigheter. Användning av kapsyler och metalldelar som användes som ljushållare innebär att barnen lär sig att återvinna förbrukade material för att skydda sin miljö och spara pengar.

Bildverksamheten återvinner materialet

När jag var i Triangelns förskolas förslog Solveig att hon ska visa mig bildaktiviteter som de genomfört genom att vi gå runt i avdelningens rum. Då förklarade hon för mig en aktivitet som hon och barnen utfört. Aktiviteten innebär att återanvända tidningspapper. Genom en videofilm visade Solveig mig hur de har genomförde aktiviteten. Första steget är att barnen tar tidningspapper, och river och lägger det i en balja. Efter det häller de vatten på de rivna pappren och rör om dem med vattnet. Efter detta tar de blandningen och häller den i en sil. Efter detta häller de över blandningen i en annan fyrkantig sil och breder ut pappersblandningen med en träbit. Därefter sätter de en handduk på och låt det torka. Solveig visade mig flera pappersskivor som de tillverkade, och som används i bildaktiviteter.

Analys:

Att återvinna materialet som finns i förskolan är en väsentlig del inom hållbar utveckling. Naturligtvis innebär användningen av de tillverkade pappren att de inte att sluta använda andra sorters papper. Men det innebär att utveckla barnets medvetenhet om att återvinna material kan vara lönsamt och ekonomiskt. Aktiviteter som visar hur material kan återvinnas bidrar till barnets initiativ att skydda miljön och söka efter nya metoder som kan förbättra miljön.

Ekologi

På Triangelns förskola i ateljén finns det många böcker. Där finns många lådor. I dem finns många material som stora och små kartongcylindrar, äggkartonger, plastburkar, material från naturen som olivkärnor, torkad citronskal⁹, kottar, torkade kryddor som odlats på förskolans gård och snäckor som de fått av en förälder.

Vid ingången till ateljén finns det ett ljusbord. Detta bord har en glasskiva och under denna skiva finns lampor som lyser och på denna skiva finns många olikfärgade platta plastfigurer som triangel, fyrkant, cirkel, parallelltrapets, rektangel, och parallelogram. Från taket hänger det kvistar och på dem hänger torkade kryddblommor som kamomill. Förskolläraren har använt delar av en trädgren för att sätta penslar och färgpennor i, och det som skiljer dessa trädelar är att de har olika mönster som liknar havets vågor.

På en av ateljéns väggar hänger bilder som har bokstavsformer som gjorts av torkade material t.ex. bokstaven W gjordes av torkade kottar som är klistrade på ett vitt papper. I ateljén finns

---

⁹ Torkade apelsinskivor lagas i förskolan genom att sätta apelsinskivor i ugn som har 50° grader, anför Solveig.

en drejskiva. Där arbetar barnen med hjälp av Solveig som har utbildning i keramik. Barnen kan komma när de vill och arbeta med lera enligt Solveig. Där finns ugnen som används av Solveig för att kunna bränna leran.

Analys:

Ateljén som innehåller många material från skogen, förstärker barnets relation till naturen och stimulerar deras kreativitet. Bildverksamhet i ateljén innebär att integrera användningen av både tekniska redskap och naturens resurser. Bokstavsbilder innebär integrationen mellan språk och natur. Drejskivan är en möjlighet som inte finns i alla förskolor däremot finns det andra möjligheter att forma leran eller degen som att använda händer, former och köksredskap. Detta innebär att skapande av en lärorik och pedagogisk verksamhet, är möjlig utan en hög ekonomisk resurs, snarare är pedagogens engagemang och intresse ett krav för att kunna skapa sådan miljö.

Ekonomiska och lönsamma lärometoder

Förskollärare i Fyrkantens förskola har tillverkat många läromedel som barnen använder i sin lek. En av de här metoderna är ett fiskspel. Spelet är tillverkat av kartong och färgat papper och detta innebär att ett barn håller ett fiskespö med en magnet istället för en krok. Barnen använder fiskespöet för att kunna fånga fiskar som också har magneter. På vart och ett av korten finns ett visst antal prickar, något som innebär att när barnen fiskar, då räknar de prickarna som finns på fisken som de fiskat upp.

Genom pedagogens engagemang att utveckla olika inlärningsprocesser genom att ta initiativ och skapa från enkla och billiga material, skapas lärorika metoder som väsentligt uttrycker den hållbara utvecklingsideologin som samhället syftar att uppfylla.

Diskussion

Hållbar utveckling är enligt Skolverket (2004) en utveckling som tillfredsställer den nutida generationens behov utan att hota nästa generations möjlighet att uppfylla sina behov och utveckla de mänskliga och materiella resurserna. Detta kräver att utförandet av olika processer inom de sociala, ekologiska, och ekonomiska områdena integreras. Förskolan och skolan har en betydelsefull roll i att tidigt tillämpa denna integration genom att arbeta med

frågor som rör värde, moral, mänskliga rättigheter, demokrati, delaktighet, jämställdhet, etnicitet, makt, samhälleliga intressekonflikter och vår relation till naturen. (*Agenda 21 för utbildning för hållbar utveckling i Östersjöområdet – Baltic 21E 2001*, Skolverket, 2004, sid. 5)

Barnens medvetenhet om sina rättigheter och skyldigheter ökar genom att i en demokratisk miljö delta i förskolans bildaktiviteter. Detta medför att det är viktigt att utveckla gemensamma verksamheter som utvecklar barnens deltagande vilket förstärker barnets förmåga att kritisera.

En annan dimension som ett hållbart utvecklingsperspektiv har är individens relation till naturen. Skolverket anför att ”Den pedagogiska verksamheten ska präglas av ett ekologiskt förhållningssätt” (Skolverket, 2004 sid. 8). Detta innebär enligt min uppfattning att det pedagogiska arbetssättet ska utgå från en god medvetenhet om det ekologiska systemet, vilket i sin tur skapar möjligheter att till barnen förmedla en tidig medvetenhet om relationen mellan människor, djur och natur. Enligt Agenda 21 för utbildning för hållbar utveckling i Östersjöområdet – Baltic 21E 2001 som återges av (Skolverket 2004) så är ett av förskolans huvuduppdrag att utveckla barnens förståelse för ett miljöperspektiv. Barnens medvetenhet om vilka faror som hotar miljön, ger dem ett tydligt perspektiv på hur de bevarar sin miljö.

I sin handledning *Förskola för en hållbar utveckling* bifogar Laken (2004, sid. 4) en bild som föreställer en sol som strålar. På var och en av dessa strålar står namn på vilka villkor som krävs för att tillämpa en hållbar utveckling i förskolan. Alla villkor som är skrivna på solstrålarna är villkor som påverkar och påverkas av de sociala, ekonomiska och ekologiska dimensionerna. Inom följande nämner jag några av dessa faktorer: återvinnig, hälsa och livsstil, källsortering, och organisationsutveckling. När förskolan tillämpar en hållbar utvecklingsideologi, bidrar detta till att samhället utvecklas hållbart. I följande avsnitt diskuterar jag utifrån resultaten av både observationer och intervjuer. I diskussionen belyses hur bildaktivitet kan vara en metod för hållbar utveckling. Första delen av diskussionen behandlar hur bildaktiviteten planeras och genomförs i förskolan.

Bildverksamhetens planering och genomförande i förskolan.

Syftet att diskutera hur bildaktiviteten planeras och genomförs i förskolan på ett pedagogiskt sätt som uppfyller en hållbar utveckling i förskolan, kräver att förklara vilka uppgifter som det pedagogiska arbetet består av.

Ledarens funktioner

Enligt Sjölund (1979) som presenteras av Maltén (2007) har ledaren många funktioner att utföra. Först, att ta initiativ och börja med att föreslå nya idéer. Observationerna visar hur förskollärarna i Triangelns förskola tar initiativ att starta nya aktiviteter genom att vara ute i naturen något som medförde att barnen såg ekorren, äpplen och löv som faller, och utifrån barnens intresse startades ekorretemat och äppletemat. I Cirkelns förskola tog förskollärarna också initiativ då de utvecklade barnens intresse för trollspön och uppmuntrade barnen att tillverka sitt eget trollspö.

Detta motsvarar Laves och Wengers teori om ”apprenticeship” som innebär att ledaren har färdighet att ta initiativ att skapa samspel med gruppdeltagare, och att förklara målet för den gemensamma verksamheten genom diskussion och dialog (Lindahl 2002). Dessutom skapar diskussionen möjligheten att barnen lär sig cirkulärt¹⁰ därför att genom diskussionen får barnen reda på dagens aktiviteter, och han/hon får möjlighet att återberätta vad de upplevde. Ett exempel på återberättelse är diskussionen när barnen och förskollärarna i Triangelns förskola diskuterade bilder som tillhör temat Äppleplaneten.

Vilken roll spelar pedagogens initiativ för att etablera en hållbar utveckling i förskolan? Observationer och intervjuer visar att barnets engagemang, intresse och nyfikenhet väcks när han/hon utför en bildverksamhet utifrån nya perspektiv och i nya miljöer. I sin tur har barnets intresse en enorm betydelse för förskolläraren att skapa en trygg och trivsamt miljö för barnen. Något som utvecklar samarbete och ökar kompetens. Detta innebär att de observerade förskolorna kan sägas arbeta mot en hållbar utveckling genom bildaktivitet.

Den andra funktionen är att reglera arbetet och detta innebär för ledaren att ”fördela och avgränsa uppgiften” (Maltén, 2007 sid. 186) och se till att grupparbetet håller sig inom temat. Denna reglering innebär, som observationerna visar, att förskolläraren ger möjlighet till vart och ett av barnen att undersöka och att prata och uttrycka sina tankar. Och här uppstår en fundering som gäller temaarbetet. Jag menar att ett av temaarbetets komponenter enligt (Häikiö, 2007) är att motiven som deltagarna utgår från kan förändras. Kan vi betrakta att förskolläraren som följer barnets intresse och ger möjligheten att diskussionen förgrenas till andra intresseområden motsäger de ledarfunktioner som presenteras av (Sjölund 1979) och återges av Maltén (2007)? Det är viktigt att pedagogen bekräftar barnets nyfikenhet, men detta innebär inte enligt observationerna och intervjuerna att bearbeta flera intresseområden vid ett och samma tillfälle, utan det kan ske stegvis vid flera tillfällen. Föregående innebär att pedagogens uppgift att reglera, planera och genomföra en bildaktivitet inte motsäger ett hållbart utvecklingskrav att utgå från barnets intresse, utan detta kan utveckla intresset och öka barns nyfikenhet och skapa flera andra intresseområden.

Den tredje ledarfunktion enligt Maltén (2007) är att informera och det innebär att förtydliga steget som ska utföras, hur materialen används o.s.v. Att förmedla informationen kan ske på

---

¹⁰ Jag har förklarat mer om barnets cirkulära tanke i sidan 14

ett direkt sätt som förskolläraren i Rektangelns förskola gjorde när hon sade till barnen att de skulle gå till målrummet och rita tärningar. Information kan också förmedlas indirekt genom att ge barnen möjlighet att prova och forska som förskolläraren i Fyrkantens förskola gjorde när hon först gav barnet färgpennor av trä att måla med när han ville blanda färger, och efter det fick han vattenfärger. Observationer och intervjuer visar att processen att förklara hur en bildaktivitet ska utföras är en väsentlig del av det pedagogiska genomförandet av en bildaktivitet i förskolan. Men vad innebär att förtydliga? Hur kan bildaktiviteten genomföras? Kan detta innebära att barnens valfrihet och möjligheter begränsas av dessa instruktioner? Får barnet möjlighet att utföra sin bildaktivitet utifrån sitt perspektiv och på sitt sätt även om det kanske motsäger pedagogens perspektiv? Observationer och intervju visar att i vissa bildaktiviteter hindras barnen att arbeta utifrån sitt val och sin uppfattning. Ett exempel på detta är matematikburkprojektet som utfördes i Fyrkantens förskola. Vid genomförandet av detta projekt fick inte barnet välja material som de skulle använda, de fick inte heller välja det föremål de skulle rita. Detta var redan bestämt av pedagogen. Ändå skapade barnen sin egen ritning, något som accepterades av pedagogen och inte kritiserades utan det uppmuntrades. I en annan observation ger pedagogen anvisningar till barnet om hur teckningen ska fyllas på med färg, något som gör teckningen mer tydligt och begriplig.

Lindahl (2002) presenterar flera teorier som gäller betydelsen av pedagogiskt stöd under barnets skapande. Första teori återges hon av "Bildpedagoger (Pedersen, 1994: Sandström, 1994)" och den innebär att de pedagogiska anvisningarna och instruktionerna som barnet får av pedagogen är väsentliga, därför att de utvecklar barnets färdighet att teckna, vilken i sin tur förstärker barnets förmåga att gestalta sina idéer i ett begripligt sätt. Den andra teorin är (Reads, 1956) åsikt som kritiserar den första åsikten och anför att barnets skapande hindras av pedagogens instruktioner och pedagogens uppgift att stödja stör barnets skapande. Den tredje teori är Piagets (1971) teori som innebär att perioden när barnet klottrar är en möjlighet som barnen använder för att utveckla sin motoriska förmåga. Barnet är intresserat av att hur bildskapande sker och inte hur bilden ska se ut i slutet. Detta innebär enligt min uppfattning av föregående teorier samt Lpfö98 att det är viktigt att pedagogen är medveten om att i vissa situationer innebär pedagogiskt stöd att ge råd och anvisningar och i andra situationer innebär det att låta barnen undersöka, prova och korrigera. Således är pedagogens anvisningar och råd är en förutsättning för bildaktivitets framgång. Men kan pedagogens stöd ge möjlighet att utföra bildaktiviteter som kräver mer avancerad förmåga och större erfarenheter?

Bjärvall (2006) presenterar Gunilla Dahlberg kritik mot det utbildningspsykologiska perspektivet på hur kvaliteten av förskolans och skolans verksamhet mäts. Perspektivet innebär att kvalitet av skolans och förskolans verksamhet utgår från den svårighetsgrad som verksamheten har. Med andra ord om verksamheten inte är komplex och många barn kan klara den, och om verksamhetens svårighetsgrad motsvarar kunskaper och förmågor i nivå med barnens ålder, då har verksamheten bra kvalitet. Observationer och intervju visar att det som sker i förskolan, motsäger det utbildningspsykologiska perspektivet. Snickerirummet i Triangelns förskola är ett bra exempel på att barnets ålder och aktivitetens svårighetsnivå inte spelar så stor roll när det gäller träslöjden som är en form av bildaktivitet.

Förskolläraren i Triangelns förskola, förklarade i intervjun att barnen har möjlighet att använda såg och andra verktyg som anses vara svåra och farliga att användas av barnen. Naturligtvis får barnen hjälp och stöd av pedagoger, påpekar förskolläraren men det sker på ett indirekt sätt och barnen får ett större utrymme och inflytande, de får prova, utforska och utöva sina idéer. Detta visar att barnets kreativitet inte hindrades på grund av pedagogens instruktioner. Tvärtom skapar dessa instruktioner en bildaktivitet som utvecklar barnets lärande och berikar dess skapande. Ju mer framgång barnet upplever i sitt arbete, desto mer förstärks barnets självförtroende och självtroende. Således är pedagogisk guidning en viktig förutsättning för en hållbar utveckling i förskolan.

Jag återkommer igen till pedagogens funktioner. Den fjärde funktionen innebär att stödja deltagarnas idéer som förskolläraren i Rektangelns förskola gjorde när hon gav en positiv respons på barnets idé att rita ett annat föremål än den som pedagogen föreslog. Observationer och intervjuer i Triangelns förskola visar att barnens idéer och tankar bekräftas av pedagogerna och att dessa idéer blir en utgångspunkt för nya teman som både barn och pedagoger arbetar med. Pedagogens roll att stödja verksamheten motsvarar Vygotskijs begrepp om den proximala utvecklingszonen som innebär att barnen får stöd och ”förklaringar från en mer kompetent person” (Säljö, 2000, sid. 123).

Hur kan pedagogen utvinna barnens idéer och ta reda på deras intressen? Detta sker genom diskussionen och dialog. En av de huvuduppgifter som utmärker den demokratiska ledaren är enligt (Maltén, 2007) att hon/han förstärker kommunikationen mellan sig själv och barnen samt mellan barnen själva. Detta innebär att den demokratiska ledaren utgår i sin pedagogiska verksamhet från betydelsen av dialog och diskussion. Pedagogens medvetenhet om diskussionens betydelse är väsentligt enligt Lindahl (2002).

Den femte funktionen enligt Maltén (2007) är att utvärdera grupparbetet genom att kontrollera om genomförandet och produkten uppfyller målet och hur produkten kan utvecklas. Denna funktion gestaltas tydligt av Triangelns förskollärare Solveigs anvisningar som hon gav till barnen när de visade henne sina teckningar och målningar. Då sade hon till ett barn att hon ska fylla i mer rosa och lila färg på drakens ben så att de ses tydligt och detta innebär att Solveig som pedagog och ledare syftar att vidareutveckla barnets arbete genom att ge sina anvisningar. Utvärderingsprocesser utgår från vissa värderingar och aspekter som ledaren har och här betonar Karlsson (1998) betydelsen av att värdera estetisk aktivitet utifrån elevens norm och inte utifrån ledarens normer. Här uppstår en fråga; kan Solveigs anvisning till flickan att hon ska fylla i mer färger, betraktas som en inblandning som utgår från ett guidningsperspektiv eller från ett auktoritärt ledarskapsperspektiv? Enligt min uppfattning syftar denna anvisning till att utveckla barnets perception och inte till att behärska eller begränsa barnets skapande. Solveig har föreslagit att barnen ska rita en drake utifrån barnets intresse om draken. Däremot har hon inte bestämt hur draken ska se ut utan hon frågade barnen och detta visar att hon syftar till att stimulera barnets initiativ och fantasiförmåga. Däremot presenterar Karlsson (1998) utifrån sina observationer ett exempel på en auktoritär ledare, som innebär att läraren ”visar noggrant hur bilden ska se ut” (Karlsson, 1998, sid. 128) innan barnen ritar någonting. Hon ingriper i barnets skapande och korrigerar barnets

bildskapande. Detta motsäger kraven att skapa ett inflytandetrymme där barnets kreativitet frigörs utan behärskande av vuxnas styrning. Säljö (2000) anför att pedagogen som positionerar sig i en högre social position än barnets sociala position på grund av att han/hon har en högre kunskapsnivå utgår inte från ett dynamiskt ledarskap som innebär att "ledarskap bör ses som en social-psykologisk process" (Maltén, 2007, sid 185). Således är det viktigt att pedagogen tar hänsyn till barnets uppfattning och normer i en bildaktivitet eftersom det leder till att bekräfta barnets identitet och förstärka interaktioner i den sociala omgivningen, vilket är en förutsättning för en hållbar utveckling.

Temaarbetet utifrån de intervjuade förskollärarnas perspektiv

Utifrån mina intervjuer fick jag förskollärarnas perspektiv på temaarbetet, att det finns många faktorer som hindrar att bildverksamheten ramar in i ett visst tema. En av de faktorerna är att ett kontinuerligt samarbete kan avbrytas genom förskollärarens frånvaro vilket innebär att en annan förskollärare får arbeta med det pedagogiska uppdraget utan tidigare förberedelse för den pågående aktiviteten. Andra förskollärare anser att bildaktiviteter kan genomföras och vara berikande utan att vara inramade av temats form. Enligt Lindahl (2002) finns det många faktorer som försvårar planering och genomförandet av temaarbete. En faktor är att målet som pedagogerna bestämmer i sin verksamhetsplanering och som syftar till att vidareutveckla barnets inlärning och identitet är inte genomtänkt. En annan faktor är pedagogernas motsägelsefulla åsikter och perspektiv. En tredje faktor är den auktoritära ledarskapsstil som några pedagoger har och som innebär att det är bara ledaren som har rätt att styra och behärska verksamhetens inriktning och innebörd, något som innebär att andra inte har rätt enligt den auktoritära ledaren att förändra eller skapa något som motsäger ledarens åsikt. När det gäller den första faktorn, att pedagogerna inte sätter tillräckliga mål undrar jag om detta beror på att pedagogerna inte har tillräcklig medvetenhet om läroplanens mål. Eller att de inte har de kunskaper som behövs för att utveckla lärometoder på ett sätt som innebär att utgå från barnets intresse och utveckla dem. Observationerna visar att pedagogerna är angelägna att följa barnets intresse och utveckla det genom bildverksamheten. Däremot använder pedagogerna olika arbetssätt för att utveckla barnets identitet och lärande genom bildverksamhet som varierar mellan temaarbete, projektarbete och andra aktiviteter. Lindahl (2002), Doverborg och Pramling (1988) presenterar en beskrivning av hur förskollärare som genomförde temat "Biet och samhället" (Lindahl, 2002, sid 58) lät barnen få inflytandetrymme genom att de planerade temat tillsammans.

Dokumentationens betydelse för det pedagogiska bildarbetet

Dokumentation är enligt Vecchi och återges av Häikiö (2007) "en demokratisk möjlighet att informera omvärlden om förskolans verksamhet" (Häikiö, 2007, sid. 99). När förskolans bildaktiviteter dokumenteras blir det möjligt för pedagoger att diskutera hur bildaktiviteten utförs och hur den kan utvecklas. Dessutom blir det möjligt för föräldrarna att diskutera med pedagoger vad verksamheten innebär och vilken betydelse har den för deras barns utveckling. Detta medför enligt Vecchi att klyftan som kan förekomma mellan hem och förskola på grund av att pedagoger och föräldrar har olika perspektiv och uppfattningar kan minskas. Detta innebär att samarbetet mellan pedagoger och mellan pedagoger och föräldrar förstärks och att

de erfarenheter, upplevelser och idéer som utbyts dem emellan skapar en hållbar utveckling i förskolan. Användningen av nutidens tekniska metoder utvecklar dokumentationens funktioner och ger den en större omfattning anser Vecchi. Hon menar att dessa redskap som videokamera till exempel, har kapaciteten att fånga in alla detaljer i barnets arbete.

Vid en jämförelse mellan pedagogiska dokumentationsmetoder som presenteras av Häikiö (2007) och de pedagogiska dokumentationsmetoder som utförs inom de fyra förskolor där jag observerade uppstår en stor skillnad.

Pedagogerna i Solgläntans förskola planerar tillsammans ”inför varje termin” (Häikiö, 2007, sid. 158). De sätter ett mål som ska uppfyllas genom verksamheten och enligt detta mål bestämmer de vilka material och metoder som ska användas samt vilken sorts aktiviteter som ska genomföras. Enligt de förskollärare som jag intervjuade, planerar de inte en viss bildaktivitet inför varje termin, de bestämmer inte heller vilken sort av bildaktivitet ska de utföra. De förbereder naturligtvis alla material som kan behövas och som de kan skaffa enligt förskolans budget för att sedan använda det inom bildverksamheten. Förskollärarna anför att de har ”ansvar för att arbetet sker i enlighet med målen i läroplanen” (Skolverket, Lpfö 98, sid. 8). De väljer inte material, inte heller metoder innan de tar reda på vad barnen är intresserade av och nyfikna på att arbeta med.

En annan skillnad är att videokamera inte används i förskolan som observations metod. Detta motsäger förslagen som presenteras av Christian Fabbi (2002) och återges av Häikiö(2007).

Läroplanen anser att förskolan ska dokumentera verksamhetens ”förutsättningar, organisation, struktur, innehåll” (Skolverket, Lpfö 98, sid. 15). Det är viktigt också att pedagogerna utvärderar verksamheten utifrån dokumentationen som följer aktiviteterna i förskolan. Läroplanen nämner inte att vart och ett av barnens verksamhet ska dokumenteras utan det som står är ”att dokumentation, uppföljning och analys omfattar hur barns förmågor och kunnande kontinuerligt förändras inom målområdena i förhållande till de förutsättningar för utveckling och lärande som förskolan bidrar med” (Skolverket, Lpfö 98, sid. 15). Detta innebär att det arbetsätt som förskollärarna använder för att dokumentera barnens bildverksamheter inte motsäger läroplanens beskrivning av hur verksamheten ska dokumenteras. Enligt mina observationer såg jag hur var och en av barnens bildaktiviteter dokumenterades genom att fotografera målningen som de målades och skriva bredvid det barnets berättelse som förklarar målningens innebörd.

Teckningen sparas för att visa den för föräldrar men även för att visa de andra barnen och diskutera tillsammans vad de ser i bilden. I läroplanen står det:

att resultat av dokumentation, uppföljningar och utvärderingar i det systematiska kvalitetsarbetet används för att utveckla förskolans kvalitet och därmed barns möjligheter till utveckling och lärande. (Skolverket, *Lpfö 98*, s 15).

Motsvarande anför Eriksson (2009), att trots att vi upplever en kultur där de flesta kunskaper och erfarenheter medieras genom bilden, är användningen av dessa bilder som en

utgångspunkt för reflektion inte stor. Hon menar att bilden spelar en väsentlig roll i undervisningsprocesser från de första tidiga åren till de högre utbildningsåren. Men innebörden av bilden diskuteras sällan, den används inte som en möjlighet för att deltagarna inom en inlärningsmiljö ska uttrycka sina åsikter och tankar omkring bildens motiv. Däremot visar mina observationer att pedagogernas medvetenhet om betydelsen av att diskutera bildens innebörd utvecklas.

Ett exempel på detta är att förskollärarna i Fyrkantens förskola är medvetna om att diskutera bildens innebörd, därför har de tillsammans med barnen diskuterat målningar som barnen utförde inom Äppletemat. Förskollärarna i Triangelns förskola arbetar också med dokumentationen som en metod för att följa barnets utveckling samt att utvärdera bildaktiviteter. Enligt observationer i Triangelns förskola, fotograferade förskollärarna aktiviteten med temat Äppleplaneten vilken innehöll processer i olika steg. Efter att barnen slutat med Äppletemat hade förskollärarna satt upp bilder på väggarna som visar de olika stegen i arbetet med Äppletemat från var och en av dessa grupper. De har också använt vissa bilder som en utgångspunkt för diskussion med barnen. De använde videokameran som en dokumentationsmetod och detta motsvarar Vecchis beskrivning av videokamerans betydelse (Häikiö, 2007).

Inom Fyrkantens förskola använde förskollärarna också barnens teckningar och målningar för att diskutera med barnen många frågor som gäller barnets sociala relationer och barnets uppfattningar. Enligt föregående uppfattar jag att de fyra förskolorna dokumenterar verksamheten enligt ett sätt som uppfyller läroplanens krav och som utgår från en hållbar utvecklingsideologi.

Det pedagogiska samtalet

Hur dialogen utförs av pedagogen med barnen har diskuterats av många forskare. Lindahl (2002) anför att det instrumentella samtalet som innebär att pedagogen styr samtalet med sina anvisningar och enligt sina tankar, försvagar möjligheten till att barnen kan frigöra sina tankar. Således finns det inte möjlighet att barnens egna uppfattningar utvecklas. En annan följd av det instrumentella samtalet är att barnens självförtroende minskar därför att pedagogen som behärskar dialogen skapar en uppfattning hos barnen att det är pedagogens tankar och förslag som är viktiga och att det är bara pedagogen som har förmågan att lösa problem. Häikiö (2007) anför att pedagogen ska ta hänsyn till att i sin dialog med barnen använda frågor som passar "barnets nivå" (Häikiö, sid. 167). Det är viktigt att pedagogen lyssnar på barnen och inte låter sin makt som pedagog styra dialogen, på ett sätt där barnet inte kan berätta och förklara sina åsikter (Häikiö).

Bildverksamhetens betydelse för barnets lärande och identitet

Det som är intressant är att enligt litteraturens teorier kan det sociala och lärandeområdet inte skiljas från varandra. Enligt situationskognitionspektivet som presenteras av Lindahl (2002) kräver lärandet att förklaringen av ett begrepp eller en företeelse sker utifrån de

dagliga upplevelser som sker inom individens sociala omgivning. Vidare presenterar Lindahl (2002) Grens(1999) aspekt som innebär att lärandet etableras av två huvudprocesser de kognitiva och de sociala processer som är beroende av varandra och utvecklas av varandra. Detta medför att lärandet sker genom samspelet med den sociala omgivningen. ”analysen av lärandet flyttas således över från individuella förutsättningar till den sociala praktiken som miljö för lärande” (Lindahl, sid 96).

Säljö (2000) anser att de sociala erfarenheter som individen upplever av sin interaktion i den sociala omgivningen, utvecklar kognitiva färdigheter på ett sätt som innebär att utveckla individens förmåga att anpassa sig till nya situationer och klara olika utmaningar. Fler beskrivningar av hur de sociala och kognitiva processerna utvecklas av bildverksamheten presenteras av Mieke Balls i Eriksson (2009) som beskriver hur inlärningsprocesser sker genom bildverksamheten. Perspektivet innebär att informationsförmedling genom bildvisning innebär två processer. För det första att associera bildens innebörd av figurer och former till andra föremål och företeelser som upplevdes av individen. Och för det andra att utifrån det som syns i bilden analysera vilket motiv bilden presenterar. Bals påpekar betydelsen av att skilja mellan de två processerna. Här jämför jag Balls perspektiv med vad som hände i stegvis projekt som genomfördes i Fyrkantens förskola när barnen ser bilderna som förskolläraren visar då några av dem börjar berätta om andra saker och händelser som inte finns i bilden. Därtill försökte de andra barnen tolka bilden och resonera om händelsen som bilden presenterar. Visningen av bilderna som föreställer sociala situationer inom stegvis projekt, skapar diskussionen kring dessa situationer, något som innebär att barnets empati, som är färdighet att uppleva andra individers känslor och upplevelser, utvecklas.

Det föregående avsnittet förklarar hur bildaktiviteten kan vara en metod som stöder barnets identitetsutveckling något som medför att bildaktiviteter kan vara ett arbetssätt som används i förskolan för att tillämpa en hållbar utveckling. I följande avsnitt belyser jag mer hur människas inre emotionella och kognitiva processer fungerar under bildskapande.

Att visualisera matematiska begrepp

Ett meningskapande som innebär att integrera barnets upplevelser med kunskaper som förmedlas i inlärningsmiljön, höjer kvaliteten av det pedagogiska arbetet enligt Gunilla Dahlberg (Björvall, 2009). Dahlberg anför att pedagogisk verksamhet som utgår från utforskande, där pedagogen funderar och upptäcker tillsammans med barnen skapar mening inom en inlärningsmiljö. Ett exempel på sådan verksamhet enligt Björvall, är att utforska matematiska former i omgivningen. Enligt min observation i Rektangelns förskola arbetar de med matematikburkprojektet där barnen lär sig att räkna genom att upptäcka hur många kanter burken har.

Bildaktivitetens betydelsefulla roll att utveckla inlärningsprocessen förklaras av Säljö (2000) som ger exempel på hur de kognitiva processerna förstärks av bildaktivitet. Exemplet innebär att, enligt en japansk studie är metoden att klippa och klistra en modell som föreställer parallelogram, kan användas i ”att beräkna arean av en parallelogram” (Säljö, 2000, sid. 97)

Trots att modellen har några brister som att den inte fungerar ”på alla parallelogram” (Säljö, 2000, sid 98) har andra studier visat att eleverna som utövar matematiska teorier genom att arbeta och forska matematiska figurer, fick högre resultat på sina prov. Detta exempel kan jag relatera till observationen i Triangelns förskola där barnen arbetade med färgade matematiska plastfigurer på ett ljusbord. De hade byggt flera olika figurer med de matematiska formerna och detta innebär att de arbetade med symmetri, sortering och mönster, och några räknesätt som att addera och subtrahera.

Betydelsen av att arbeta med symboler betonas av (Vygotskij, 1980) i Häikiö (2007) där Vygotskij anför att genom lekaktiviteter gestaltar barnen situationer och upplevelser som sker i verkligheten. Vygotskijs perspektiv motsvarar Säljös (2000) åsikt som innebär att ”den statiska illustrationen som beskriver en företeelse kan kompletteras med en dynamisk framställning där man ser hur exempelvis förändringar i ett värde påverkar kurvan för en matematisk funktion” (Säljö, 2000, sid. 246). Pedagogerna i Triangelns förskola arbetade utifrån Vygotskijs perspektiv när de tillsammans med barnen visualiserade antalet vuxna och barns närvaro genom att bygga diagram med legobitar. Enligt föregående är bildaktivitet en metod som underlättar informationsförmedling och skapar en intressant läromiljö, vilket krävs för en hållbar utveckling i förskolan.

Möjligheten att integrera olika kunskapsämnen genom bildaktiviteten.

Integrationen mellan ämneskunskaper t.ex. mellan språk och matematik är en av förutsättningarna för hållbar utveckling. Det är också ett mål som förskollärarna enligt observationerna utgår från. Att tillverka en ekorre av lera som Solveig i Triangelns förskola förslog enligt intervju, skapade möjligheten att barnet lär sig matematik utifrån arbetet med lera som innebär att forma tredimensionella figurer. Detta medförde att barnen diskuterade olika matematiska begrepp tillsammans under lerarbetet. Dessutom lärde barnen sig också att muntligt, jämföra mellan storlekar och att lära sig beskriva leran med ord som mjuk, hård, glansig, torr, flytande, och fast. Häikiö (2007) anför i sin beskrivning av tema Äppleträdet, att temaarbetet skapar många möjligheter att lära sig språk, och matematik. Detta sker genom att barnen berättar hur äpplen ser ut, och förklarar vilka steg som tas när äpplen äts av människan vilket innebär att barnen får lära sig kroppsdelar samt deras funktioner. Pedagogerna i Triangelns förskola har också arbetat med Äppletemat men på ett sätt där de integrerade ett annat motiv vilken var rymden. Barnen i Triangelns förskola arbetade med språk inom Äppletemat genom att förskolläraren tillsammans med barnen sorterade Äpplena och lärde sig nya namn på olika äppelsorter.

Mediakanaler som en kommunikationsmetod

Bildaktivitetens betydelse för inlärningsprocesser betonas av Säljö (2000) som enligt bildteori anför att individen sparar information och kunskap som förmedlas i form av bild. Dessutom förstärker bildverksamheten barnets förmåga att skapa symboler och associera mellan företeelser och föremål i omgivningen samt sina uppfattningar och åsikter. Detta medför att pedagogen har stort ansvar att inrikta barnets intresse mot bildverksamhet, därför att sådan verksamhet utvecklar barnets föreställningsförmåga.

Bildaktivitet som målning eller byggaktivitet är en mediekanal genom vilken nya uppfattningar förmedlas till barnen om nya kulturer. Barnens förståelse av varandras uppfattningar och åsikter, skapar respekt och samarbete mellan dem vilken i sin tur, etablerar en hållbar utveckling i förskolan.

Bildaktivitetens betydelse för kommunikationen mellan kulturer

När barnet får ett tydligt perspektiv om den kulturvariationen som finns i dess omgivning och vilka idéer och aspekter som andra kulturer består av leder detta till att relationen mellan barnen från olika kulturer förstärks och konsolideras. Ett tydligt perspektiv på sin kultur samt andra kulturer som barnet får i den pedagogiska miljön medför att barnet lär sig hur andra tänker och upplever situationer vilket i sin tur underlättar enligt positioneringsteorin som presenteras av Sparrman (2002), att barnen placerar sig i andras sociala lägen.

En viktig punkt som Sparrman (2002) framställer är relationen mellan bildens kunskapsbud och samhällets struktur. Enligt Cohen spelar bilden en betydande roll i att ”framhålla och belysa det som kan tolkas som avvikande” (Sparrman, 2002 sid. 25). Cohen menar att genom bilden får individer ett tydligare perspektiv på nya företeelser och händelser från nya och obekanta uppfattningar och synpunkter. En anledning att nya företeelser och handlingar uppstår i ett samhälle enligt min uppfattning är invandrares ankomst till samhället. Skolan och förskolan är de primära samhällsinstitutioner som invandraren vänder sig till, därför har de en huvudroll att skapa integrationen mellan nykommande och samhället. Bildaktiviteter i förskolan ökar både föräldrarnas och barnens medvetenhet om andra kulturers innebörd.

Enligt föregående är det väsentligt att skapa en inlärningsmiljö som har möjligheten att genom sina pedagogiska metoder förmedla uppfattningar, erfarenheter och kunskaper mellan barn från olika kulturer. Detta kräver att använda lärorika, lockande och givande metoder. Säljö (2000) betonar betydelsen av att förändra lärometoder som används i inlärningsprocesser. Säljö anför att processen att lära sig genom kommunikationen, förutsätter att kunna använda ”artefakter i form av symboliska system och fysiska redskap” (Säljö, 2002, sid. 248). Säljö menar att användning av metoder och instrument som gestaltar deltagarnas idéer och uppfattningar med färger, lera, papper, legobitar m.m. är väsentligt för att kunna förmedla och byta deltagarnas kunskaper och erfarenheter. Således är pedagogernas uppgift som ledare är att använda dessa visualiseringsmetoder. Idéerna kan också visualiseras genom den mänskliga kroppen. Ett exempel på detta är traditionell dans som barnen i Fyrkantens förskola gjorde. Ett annat exempel är teckenspråk som barnen i Fyrkantens förskola lär sig. De använder teckenspråk tillsammans med barn som har särskilda behov och med de andra barnen också.

I en mångfaldig social omgivning finns möjligheten att uppfattningar och åsikter varierar. Detta ökar möjligheten att konflikter uppstår i denna omgivning, således är det en av

pedagogers uppgift att förebygga konflikter och detta mål kan uppfyllas med hjälp av bildaktivitet.

En metod som används för att förebygga konflikter är Stegvis projektet ”SET (social emotionell träning)” (Hakvoort 2008, s 43). Enligt min observation som gäller stegvis aktivitet i Fyrkantens förskola upplevde jag hur bilderna stimulerade barnens upplevelser och erfarenheter om situationer där de fick problem. Observationen visar också hur bildvisning öppnar diskussionen om vad som sker i situationen, hur problemet uppstår, vilka anledningar som står bakom problemet, vilka konsekvenser som problemet skapar, och hur problemet kan lösas.

Enligt mina observationer har var och en av förskolorna arbetat med ett kulturperspektiv i förskolan på sitt eget pedagogiska sätt. Däremot har pedagogerna i Cirkelns förskola inte arbetat fördjupat med att förtydliga andra kulturers innebörd och inte heller med att skapa relationer mellan olika kulturer, enligt Lisa förskolläraren i Cirkelns förskola. Däremot har Fyrkantens förskola arbetat med kulturen på ett sätt som innebär att integrera dagliga upplevelser med processen att förmedla kunskaper om andras tankesätt. Barnen själva skapar kulturen genom att dansa traditionell dans, lyssna på musik från olika länder, eller att samtala om andra länders maträtter. Detta innebär att det finns ett behov att öka pedagogernas medvetenhet om betydelsen av att använda bildaktiviteter, för att förtydliga andra kulturernas traditioner och värderingar. Detta kräver samarbete mellan pedagoger från olika förskolor som tillhör olika bostadsområden. Dessutom behövs samarbete mellan föräldrar och pedagoger, för att kunna uppfylla detta mål. När bildaktiviteter bidrar till att förstärka relationen mellan olika kulturer bidrar detta också till att bildaktiviteten utvecklar förskolan hållbart.

Bildaktivitetens betydelse för barn med särskilda behov

Jag har diskuterat hur bildaktiviteten kan vara en metod genom vilken kommunikationen sker och förstärks. Vidare utifrån mina observationer tog jag reda på att bilden kan etablera kommunikationen mellan individer även i en omgivning ”Där talet inte räcker till för att göra sig förstådd och/eller för att förstå. Dessa personer har ofta en språkstörning och/eller utvecklingsstörning” www.takk-konsulten.se Varje vecka lär barnen i Fyrkantens förskola ett nytt teckenord. Syftet att de lär sig teckenspråk är att underlätta kommunikationen mellan barnen från olika kulturer och som en kommunikationsmetod med barnen som har särskilda behov. Tora Villanueva Gran (2011) skriver om TAKK metoden (tecken som alternativ och kompletterande kommunikation) som används i språkförskolan Pippi. Barnen som har språksvårigheter och andra barn som inte har dessa svårigheter deltar i en social omgivning. Denna integration är positiv och stödjer utvecklingen hos barnen som har särskilda behov anför Karin Eriksson. Förskolläraren i Pippi förskola gick en kurs, för att kunna använda TAKK metoden. Metoden innebär att föreställa olika tecken genom händernas olika rörelser för att kunna gestalta ord och begrepp. Teckenspråk utvecklar barnens möjligheter att uppfatta språk genom visualisering och ett långsamt taltempo. De inlärningsmetoder som Pippi förskolan använder begränsas inte bara av TAKK utan det omfattar att använda föremål för att föreställa ord och begrepp. Snövit är ett temaarbete som planeras av förskollärarna där de

bestämmer olika ord som tillhör ett område som t.ex. möbler. Temats ord och färgers namn visualiseras genom teckenspråk och genom att visa olika föremål som möbler och leksaker. Barnsagor som Guldlock har visualiserats även genom dockor och ”genom att både barn och pedagoger har dramatiserat scener” (Gran, 2011, s.39). Användning av teckenspråk tillsammans med föremål för att visualisera ord och begrepp används i Fyrkantens förskola också. I Triangelns förskola visualiseras en barnbok genom att dramatisera bokens innebörd med dockor.

Dessutom spelar bildverksamheten roll i att utveckla kognitiva processer hos barn med särskilda behov. Utifrån Häikiö (2007) observationer i skolutvecklingsprojekt 7 intelligenser och 100 språk berättar Häikiö hur bildaktiviteten utvecklade koncentrationsförmåga och förstärkte sociala färdigheter och självtroende hos en flicka som har språk- och koncentrations svårigheter Flickan har också utvecklat sin förmåga att rita genom löpande och återkommande ritaktiviteter.

Föregående text innebär att bildaktiviteten spelar roll för att förmedla information, känslor och upplevelser mellan barn med särskilda behov och andra barn och vuxna vilket förstärker relationen mellan dem, något som innebär etablering av hållbar utveckling i förskolan.

Slutord

En väsentlig punkt som jag vill påpeka är att enligt mina observationer och enligt litteraturen är bildaktiviteter en beståndsdel av estetiska processer som omfattar drama, dans och musik. Bildaktivitetsperspektivet som jag använt i mitt arbete innebär olika verksamheter som att bygga med legobitar, leka med leksaker, eller måla och rita.”Alla har olika vägar att lära” anser Läraren Karin Jönsson presenteras av Christina Thors (2006) vilket medför att det är betydelsefullt att variera undervisningsmetoder och att skapa möjligheter för alla att tillägna sig information genom synintryck, rörelse och ljud. Bildaktiviteten är en metod som kräver användning av kroppens olika sinnen, något som innebär att kunskaper och erfarenheter förmedlas och utbyts tydligare. Detta skapar en trygg och trivsamt miljö där grunderna av hållbarutveckling etableras i förskolan.

Viktigt att nämna är att jag upplevde att ju mer jag läser, desto mer uppfattar jag att det finns mycket som jag behöver lära mig, utforska och studera. Bildaktivitet är verkligen ett intressant ämne att studera. Det som jag är intresserad av att forska vidare är hur media påverkar barnens skapande. Något som jag inte kunde fokusera på i mitt arbete.

Referenser

- Bendroth Karlsson, M. (1998). *Bildskapande i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjärvall, K (2009). Barn är inte bilar. *Pedagogiska magasinet*, nr 3. Stockholm: Lärarförbundet.
- Eriksson, Y. (2009). Tala om bilder. *Pedagogiska magasinet*, nr 4. Stockholm: Lärarförbundet.
- Gran, T (2011). Här får orden ta tid. *Pedagogiska magasinet*, nr 4 Stockholm: Lärarförbundet.
- Hakvoort, I (2008). Bara bråk bygg en pyramid. *Pedagogiska magasinet*, nr 4 Stockholm: Lärarförbundet.
- Häikiö, T. (2007). *Barns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola*. Diss. Göteborg: Göteborg universitet, 2007. Göteborg.
- Jagtøien, G. L., Hansen, K. & Annerstedt, C. (2002). *Motorik, lek och lärande*. (1. uppl.) Göteborg: Multicare.
- Lindahl, I. (2002). *Att lära i mötet mellan estetik och rationalitet: pedagogers vägledning och barns problemlösning genom bild och form*. Diss. Lund : Univ., 2002. Malmö.
- Naturskoleföreningen Stiftelsen Erik Johan Ljungbergs utbildningsfond (2008). *Leka och lära matematik ute*. Falun: Stiftelsen Erik Johan Ljungbergs utbildningsfond.
- Lundin, E. (2004). *Motstånd och kreativitet: George Herbert Meads bidrag till aktör-strukturdebatten*. Diss. Örebro : Örebro universitet, 2004. Eslöv.
- Löfstedt, U. (2001). *Förskolan som lärandekontext för barns bildskapande*. Diss. Göteborg : Univ., 2001. Göteborg.
- Lakén, M. (2009). *Förskolan för en hållbar utveckling.Handledning*. Solna: Världsnaturfonden WWF.
- Maltén, A. (2007). *Grupputveckling inom skola och andra arbetsplatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Thors, C. (2006). *Modefluga eller halmstrå*. *Pedagogiska magasinet*, nr 3. Stockholm: Lärarförbundet.
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Sparrman, A. (2002). *Visuell kultur i barns vardagsliv: bilder, medier och praktiker*. (1. uppl.)
Diss. Linköping: Univ., 2002. Linköping.

Säljö, R. (2010). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. (2. uppl.) Stockholm:
Norstedts.

World web side:

www. Nationalencyklopedi. se

www.takk-konsulten.se

<http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/s-r-psykologi>

http://www.ne.se.webproxy.student.hig.se:2048/sve/ekologisk?i_h_word=ekologisk

Bilaga 1

Hej

Jag heter Iman Ahmad, jag studerar som förskollärare, inriktning matematik, natur, teknik, i högskolan i Gävle. Inom Hötterminen 2011 skriver jag mitt examensarbete som handlar om bildaktiviteter i förskolan.

Mitt val att skriva om bildaktiviteter beror på två anledningar första är att genom bildmaterial som lera, färger, legobitar, penslar, och mm får barnet möjlighet att utforska, arbeta, skapa, och bygga. Dessutom kan bildaktiviteter spela en betydelse roll för barnets kommunikation.

Andra anledning är att jag vill få mer fördjupad perspektiv om hur bildverksamhet ser ut i verkligheten. Hur planeras och av vilka pedagogiska aspekter utgår den från. Skillnaderna i förskolans verksamhets ordning, planering och genomförande uttrycker olika pedagogiska perspektiv, men den väcka många funderingar och lust att fördjupa mer kunskaper inom detta område och får tydligare version om hur barnets utvecklings stödjas av dessa pedagogiska strategier.

Inom mitt arbete vill jag observera barnets deltagande i bildverksamheter, hur de arbetar, kommunicerar, hur mycket är inflytandeområdet som de har i verksamheten.

Jag vill undersöka barns upplevelser av målningar som tillhör kända konstnärer, därför kommer jag att fråga de några frågor som handlar om detta.

I min observation och intervju ska jag använda spelaren i mitt mobil, samt penna och papper . Jag ska inte filma barnen.

Privata informationer som gäller barnen ska inte spridas. Jag ska inte använda barnets namn i min examens arbete, utan jag ska ersätta den med en viss kod. Jag lovar att inte visa eller göra mina observationer eller intervjuer för någon annan än mina lärare och kurskamrater i högskolan i Gävle.

Du väljer själv om ditt barn ska intervjuas, observeras eller inte. Nedanstående finns det tvåalternativ kryssa på den som du väljer:

- ( ) Ja, jag godkänner att mitt barn får delta
- ( ) Nej, jag godkänner inte att mitt barn deltar

Jag vill gärna ha svar innan.....oktober. Då ska den lämnas till

.....

Mitt underskrift.....föräldrars underskrift .....

Datum.....

Tack för Samarbete!

Bilaga 2

Hej

Jag heter Iman Ahmad, jag studerar som förskollärare, inriktning matematik, natur, teknik, i högskolan i Gävle. Inom Höstterminen 2011 skriver jag mitt examensarbete som handlar om bildaktiviteter i förskolan.

Mitt val att skriva om bildaktiviteter beror på två anledningar första är att genom bildmaterial som lera, färger, legobitar, penslar, och mm får barnet möjlighet att utforska, arbeta, skapa, och bygga. Dessutom kan bildaktiviteter spela en betydelse roll för barnets kommunikation.

Andra anledning är att jag vill få mer fördjupad perspektiv om hur bildverksamhet ser ut i verkligheten. Hur planeras och av vilka pedagogiska aspekter utgår den från. Skillnaderna i förskolans verksamhets ordning, planering och genomförande uttrycker olika pedagogiska perspektiv, men den väcka många funderingar och lust att fördjupa mer kunskaper inom detta område och får tydligare version om hur barnets utvecklings stödjas av dessa pedagogiska strategier.

Inom mitt arbete vill jag observera barnets deltagande i bildverksamheter, hur de arbetar, kommunicerar, hur mycket är inflytandeområdet som de har i verksamheten.

Jag vill undersöka barns upplevelser av målningar som tillhör kända konstnärer, därför kommer jag att fråga de några frågor som handlar om detta.

I min observation och intervju ska jag använda spelaren i mitt mobil, samt penna och papper . Jag ska inte filma barnen.

Privata informationer som gäller barnen ska inte spridas. Jag ska inte använda barnets namn i min examens arbete, utan jag ska ersätta den med en viss kod. Jag lovar att inte visa eller göra mina observationer eller intervjuer för någon annan än mina lärare och kurskamrater i högskolan i Gävle.

Min underskrift ..... Rektors underskrift.....